

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Stemmer fra skyggene

En analyse av Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtofts framstilling av partisanene i Finnmark.

Jostein Webster

Masteroppgave i historie HIS3980, Vår 2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Hvem var partisanene?	2
1.2	Om forfatterne	5
1.2.1	Tidligere Forskning	6
2	Teori, kilder og metode	12
2.1	Metode.....	12
2.2	Kollektive minner og minnekultur	13
2.3	Kildeinnsamling og utvalg	15
3	Hans Kristian Eriksen.....	17
3.1	Forord til boken <i>Partisaner i Finnmark</i>	20
3.2	Hva motiverte Hans Kristian Eriksen til å skrive om partisanene?.....	22
3.2.1	Motiv 1: Det personlige aspektet	22
3.2.2	Motiv 2: Manglende litteratur	23
3.2.3	Motiv 3: Et ønske om å få satt historien på trykk før det er for sent.....	25
3.2.4	Motiv 4: Pliktfølelsen for å bringe fram fortellingene	26
3.2.5	Motiv 5: Viktigheten av å lære av historien	27
3.2.6	Oppsummering av hovedfunn	29
4	Kjell Fjørtoft.....	30
4.1	Hva motiverte Kjell Fjørtoft til å skrive om partisanene?.....	37
4.1.1	Motiv 1: Belyse og utforske de norske partisanenes opplevelser og endrede oppfatninger under krigen	37
4.1.2	Motiv 2: Ønske om å gi en stemme til partisanene og deres opplevelser som krigsdeltakere	39
4.1.3	Motiv 3: Informere om de interne konflikter	41
4.1.4	Motiv 4: Økonomisk vinning og troverdighetsfallgruver	41
4.1.5	Motiv 5: Ønske om å være banebrytende i historiefaget	44
4.1.6	Oppsummering av hovedfunn	46
5	Diskusjon.....	48
5.1	Sammenligning mellom motivene til Eriksen og Fjørtoft.....	49
5.2	Ulikheter	50
6	Avslutning	54
	Referanseliste	56

Abstrakt

Denne masteravhandlingen utforsker motivasjonene bak forfatterskapene til Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft, to sentrale skikkelser i formidlingen av historien om norske partisaner i Finnmark under andre verdenskrig. Gjennom en analyse av deres bøker, intervjuer og offentlige engasjementer, undersøker avhandlingen hvordan deres arbeid har påvirket og formet samfunnets kollektive minner om partisanenes rolle og bidrag.

Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft representerer to ulike tilnæringer til historieskriving. Eriksen, med sin personlige tilknytning til Finnmark, var drevet av en følt moralsk plikt til å dokumentere og bevare de lokale partisanhistoriene som ellers kunne gå tapt. Fjørtoft, på sin side, fokuserte på å utfordre det etablerte narrativet, styrt av etterkrigstidens politiske klima, og arbeidet for å rette opp historiske feil og misforståelser. Hans kritiske tilnærming ønsket å belyse de komplekse nyansene i norsk-sovjetiske relasjoner og partisanenes opplevelser i Sovjetunionen.

Begge forfatterne har gjennom sine verk bidratt til en sosialhistorisk vending i norsk historiografi ved å fokusere på «historien nedenfra» og «historien nordfra». De har vektlagt individuelle opplevelser og den daglige virkeligheten til vanlige mennesker, framfor tradisjonelle maktstrukturer.

Gjennom deres pionerarbeid har Eriksen og Fjørtoft ikke bare bidratt til historiefaget, men også til en bredere offentlig forståelse og anerkjennelse av partisanenes innsats. Denne avhandlingen bekrefter viktigheten av å integrere marginaliserte stemmer i nasjonal historiefortelling, og fremhever hvordan slik integrasjon kan berike vår forståelse av fortiden og dens påvirkning på nåtiden og fremtiden.

Forord

I det jeg nå setter punktum for denne masteravhandlingen, ønsker jeg å uttrykke min takknemlighet til alle som har bidratt til at dette arbeidet kunne realiseres. Det har vært en reise preget av utfordringer og lærerike øyeblikk, og uten støtten fra mine nærmeste og samarbeidspartnere ville veien vært betraktelig tyngre.

Det er flere personer, snacks og leskedrikker som fortjener en takk. En stor takk går til Coca Cola Zero, som har stått stødig ved min side, og holdt meg fokusert gjennom utallige nattetimer fylt med skriving og revisjon.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder, Kari Aga Myklebost, for hennes veiledning, innsikt og tålmodighet som har vært uunnværlig.

Til slutt vil jeg takke min kjære kone, Embla Webster, for hennes støtte gjennom hele prosessen.

1 Innledning

Framstillingen av partisanene og deres innsats har vært ulikt prioritert i norsk krigshistorie, i de to første tiårene etter krigen opplevde partisanene dels at deres innsats under krigen ble glemt og fortiet, dels at de ble overvåket, anklaget for spionasje og i noen tilfeller arrestert og dømt for sine bånd til Sovjetunionen. Derimot så en endring på dette mot slutten av 1960 tallet hvor flere nord-norske forfattere ønsket å formidle partisanenes historie som et viktig kapittel i den norske motstandskampen under andre verdenskrig.

I min masteravhandling utforsker jeg motivasjonen bak forfatterskapene til Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft, to av de mest sentrale skikkelsene i formidlingen av historien om de norske partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. Hvorfor ønsket de å skrive om partisanene, og hvordan virket deres forfatterskap inn på samfunnets kollektive minner om partisanene? Begge forfatterne bidro på hver sin måte til å bringe denne lite omtalte delen av norsk historie frem i lyset, men fra noe ulike perspektiver på grunn av deres forskjellige bakgrunner og tidsperioder de skrev i. Mens Eriksen var en pioner innen dette feltet, videreutviklet Fjørtoft hans arbeid ved å utfordre etablerte narrativer og introdusere nye tolkninger. Teoretiske perspektiver fra Aleida Assmann om kollektive minner danner rammeverket for å forstå betydningen av Eriksen og Fjørtofts bidrag til historiefortellingen. Deres tekster og offentlige engasjementer dokumenterte ikke bare den historiske virkeligheten av partisanenes kamp, men spilte også en nøkkelrolle i hvordan samfunnet husker og bearbeider minner fra krigstiden og dens ettervirkninger. I arbeidet mitt vil jeg undersøke hvordan Eriksen og Fjørtoft, gjennom sine skrifter og offentlige engasjementer, ikke bare dokumenterte den historiske virkeligheten av partisanenes kamp, men også hvordan de bidro til å forme samfunnets kollektive minner om krigstiden og dens ettervirkninger.

For å dykke dypere inn i disse spørsmålene, vil jeg analysere intervjuer de har gjennomført i forbindelse med lanseringen av deres bøker, deres egne refleksjoner i forordene til verkene sine, samt relevante avisartikler som knytter seg til deres utgivelser. Jeg ønsker å utforske om det er felles drivkrefter bak deres engasjement eller om det finnes distinkte forskjeller i deres tilnærminger, noe som kan belyse hvordan deres personlige og historiske kontekster påvirket deres arbeid. Eriksen og Fjørtoft skrev sine bøker om partisanene i en periode der historiefaget var preget av en framvoksende sosial- og kulturhistorie, i en overgang fra tradisjonelle «ovenfra og ned» perspektiver, til en «nedenfra og opp» metode der individuelle erfaringer og personlige historier står sentralt. Selv om verken Eriksen eller Fjørtoft arbeidet

som faghistorikere, så vil denne masteroppgaven vise at deres arbeider om partisanene i stor grad framstår som en del av den sosialhistoriske vendingen. I dette perspektivskiftet, fra «historie ovenfra» til «historie nedenfra» står Eriksen og Fjørtoft fram som tidlige representanter for en bevegelse som prioriterte enkeltindividets stemme og erfaringer innen historieforskningen. Ved å vurdere deres bidrag gjennom en kritisk og analytisk linse, og ved å sette dem inn i en historiografisk sammenheng, anerkjenner jeg viktigheten av deres arbeid i å forme en mer inkluderende og nyansert forståelse av norsk krigshistorie, og deres rolle i å bygge bro mellom fortidens hendelser og dagens samfunnsforståelse.

1.1 Hvem var partisanene?

Før jeg starter på analysen av Eriksen og Fjørtoft sine forfatterskap omkring temaet partisanene, syner jeg det er sentralt å forklare hva begrepet og betydningen bak partisan er. Tønne Huitfeldt forklarer det slik i boken *De norske partisanene i Finnmark 1941 – 1944 i skyggen av den kalde krigen* at betegnelsen partisan er en soldat eller en frihetskjemper som handler bak fiendens egne linjer (Huitfeldt, 1997, s. 4-6). Når vi snakker om norske partisaner så snakker vi om nordmenn som ble rekruttert eller som vervet seg selv til den sovjetiske hæren. I den sovjetiske hæren ble de utdannet til å drive etterretningsarbeid og sabotasje bak fiendens egne linjer i det tysk okkuperte Finnmark. Selve navnet partisan var noen nordmennene selv valgte å kalle seg selv, og som man valgte å ta i bruk om dem i Sovjetunionen da partisanene ble gitt militær utdannelse for nettopp denne type oppdrag (Huitfeldt, 1997, s. 4-6).

Kjell Fjørtoft regner med at de første norske partisaner bestod av 45 nordmenn som flyktet til Sovjetunionen fra Øst-Finnmark høsten 1940, etter at Norges Kommunistiske Parti, som mange av dem tilhørte, var blitt forbudt av den tyske okkupasjonsmakten i Norge, og Huitfeldt skriver om hvordan disse fikk spesial opplæring i våpenbruk, kartlesing, sabotasje, sprengstoff, telegrafi og fallskjermhopping fra Sovjetunionen. Det var også andre nordmenn som var en del av den sovjetiske hær, men de hadde ikke samme opplæring og var heller ikke brukt direkte som partisaner (Huitfeldt, 1997, s. 5) Disse nordmennene ble rekruttert til NKVD, som var Sovjetunionens egne hemmelige politi (som senere ble om til KGB), dette bestod da av ca. 30 nordmenn totalt (Huitfeldt, 1997, s. 5)

Startskuddet for bruken av de norske partisanene kom allerede høsten 1940, hvor 7 nordmenn kom fra Sovjetunionen ombord i en norsk fiskebåt, hvor to menn ble satt igjen på land mellom Vardø og Kiberg. De to partisanene var ikke bevæpnet, og hadde kun i oppgave og observere, og etter fire ukers opphold ble de hentet igjen av en sovjetisk fiskebåt og fraktet tilbake til Sovjetunionen. Dermed var første oppdrag utført og vellykket, og den første kontaktruten var opprettet (Huitfeldt, 1997, s. 5–6). Angrepet på Sovjetunionen av tyskerne i juni 1941 satte for alvor i gang partisan virksomheten, og kun få dager etter angrepet ble nordmennene som hadde flyktet over til sovjetisk side rådet til å melde seg inn i den sovjetiske hæren for å kjempe mot tyskerne. De som hadde vært tvilende til å melde seg endret raskt mening og ble en del av den røde arme, og senere sent på høsten 1941 ble det opprettet en egen partisanavdeling i nordflåten (Huitfeldt, 1997, s. 6).

Partisanene delte en rekk likheter med en annen gruppe nordmenn som fikk opplæring utenfor landets grenser under den tyske okkupasjonen av Norge, som nordmennene som ble sendt til Storbritannia for militær trening, men det var også en rekk ulikheter mellom de to gruppene. Dette, sammen med den økte frykten for kommunismen i etterkrigstiden, førte til at partisanene møtte betydelig skepsis ved hjemkomsten etter krigen. Som et resultat ble partisangruppenes rolle og bidrag lenge nedprioritert i den offentlige diskursen og akademiske studier av norsk krigshistorie. (J. A. Markussen, 2020, s. 157–158). Dette så derimot Hans Kristian Eriksen annerledes på og det viste seg godt med starten på første kapittel hvor han skriver at historien rundt partisanene var «et kapittel av den store krigen saga» (Eriksen, 1969, s. 9). Eriksen presenterte også andre faktorer for å forklare hvorfor partisangruppene var fraværende fra den etablerte historiefortellingen. Et av poengene han tar opp i sin fortelling er kontrastene mellom partisanene og nordmenn som fikk opplæring i Storbritannia, hvor en større mengde av de som hadde arbeidet for den britiske hær overlevde og kom hjem til Norge etter krigen, mens store deler av partisanene i Sovjetunionen ble drept i tjeneste, valgte enkelte å bli igjen i Sovjetunionen og kun et fåtall kom tilbake til Norge. Dette mente Eriksen kan ha vært en faktor for at partisanene kan ha blitt i større grad glemt i historien. Han selv skriver «Men det var ikke så mange som overlevde. Derfor ligger mye av denne krigens historie i skygge.» (Eriksen, 1969, s. 9). Hans Kristian Eriksen la grunnlaget for det som skulle vise seg å være en utfordrer for hvordan historieskrivingen hadde pågått fram til slutten av 1960-tallet om den Norges krigshistorie. Hans beretning utgjorde noe nytt, men nyere forskning konkluderer med at Eriksen ikke ønsket å konkurrere mot den etablerte

historien, men snarere å berike den ved å legge til et i hovedsak fortiet tema (J. A. Markussen, 2020, s. 158).

Fra 1960-tallet opplevde historiefaget, både internasjonalt og i Norge, en vending mot sosialhistorie og «historie nedenfra» (Andresen et al., 2015, s. 185). Bak dette lå en vesentlig endring i definisjonen av hva historikere anså som historie; flere sosiale og kulturelle fenomener ble nå inkludert og forstått som en del av historien (Andresen et al., 2015, s. 201). På denne tiden vokste begrepet «sosialhistorie» frem ved flere universiteter i Norge. Dette innebar at historieskrivingen ble rettet mot masse- eller strukturfenomener, og det førte til at en rekke nye trekk ble betraktet i sammenheng med hverandre, inkludert økonomiske, sosiale, mentale og kulturelle aspekter (Andresen et al., 2015, s. 202-203). Sosialhistorie som et eget forskningsfelt begynte virkelig å ta form fra 1960-tallet, i en tid preget av økende interesse for historiene til vanlige mennesker og deres hverdagsliv. Dette markerte et skifte fra tidligere historiske studier, som ofte var dominert av fokus på statlige institusjoner, politiske hendelser og ledende skikkelser i samfunnet - en tilnærming som kan karakteriseres som historie «ovenfra» (Andresen et al., 2015, s. 202-203). Utbruddet av sosialhistorie som felt var delvis drevet av en bredere sosial og kulturell endring i samfunnet, inkludert borgerrettighetsbevegelser, feministiske bevegelser, og en generell omforming av akademisk interesse mot strukturer som påvirker den vanlige borger. Disse bevegelsene og den akademiske nysgjerrigheten bidro til en økt oppmerksomhet om de sosiale dynamikkene som former folks liv. Det ble et økt behov for å forstå hvordan ulike samfunnsgrupper, inkludert arbeidere, kvinner og minoriteter, hadde levd, arbeidet og påvirket historiske prosesser (Andresen et al., 2015, s. 203-205). I denne konteksten utviklet sosialhistorie seg til å studere «historien nedenfra». Dette betydde en forskyvning fra å fokusere på ledende elitegrupper og statsstrukturer, til å inkludere erfaringene og perspektivene til vanlige mennesker. Historikerne begynte å utforske hvordan store historiske hendelser, som kriger og politiske omveltninger, ble opplevd og påvirket av vanlige borgere. I tillegg ble hverdagslivets historie et viktig fokusområde, hvor man studerte alt fra familieliv, arbeidsliv, sosiale normer og kulturelle praksiser (Andresen et al., 2015, s. 203-204). Sosialhistoriens framvekst har dermed bidratt til å utvide historiefagets grenser og har skapt nye perspektiver på fortiden, som fremmer en dypere forståelse av de sosiale og kulturelle prosessene som former menneskelige erfaringer og samfunnsmessige endringer.

1.2 Om forfatterne

Hans Kristian Eriksen (1940–2014) var en norsk forfatter, journalist og kulturarbeider kjent for sitt engasjement for nordnorsk kultur og historie, spesielt knyttet til temaer som kvensk kultur og den nordnorske motstandskampen under andre verdenskrig. Han ble født i Indre Kiberg i Finnmark, men tilbrakte mesteparten av sitt yrkesaktive liv på Senja, hvor han arbeidet som lærer og skolestyrer ved skolen på Tranøy i over 20 år (Solvang, 2014). Eriksen var en fremtredende forfatter av både skjønnlitterære og historiske verk. Han var særlig opptatt av å dokumentere og formidle historien om partisanene i Finnmark, og hans bok *Partisaner i Finnmark* (1969) var en av de første som omhandlet denne tematikken. Gjennom sitt forfatterskap bidro han til å kaste lys over en del av norsk krigshistorie som tidligere hadde fått begrenset oppmerksomhet (Grepstad, 2023). I tillegg til sitt forfatterskap var Eriksen en sentral skikkelse i nordnorsk kulturliv. Han var grunnleggeren av *Nordnorsk Magasin* i 1978 og redaktør for tidsskriftet frem til 2005. Han var også ansvarlig for Årbok for Senja og mottok flere kulturpriser og utmerkelser, inkludert statsstipendiat fra 1992 og Kongens Fortjenestemedalje i gull i 1996 (Grepstad, 2023). Eriksen hadde stor innflytelse som mentor og inspirator for andre forfattere og kulturarbeidere i Nord-Norge. Han ble husket som en kulturell dynamo og en viktig bidragsyter til å fremme nordnorsk litteratur og kulturhistorie. Hans Kristian Eriksens viktigste bidrag til litteraturen ble sett på som hans bøker om partisanene i Finnmark, som ikke bare la grunnlaget for videre utforskning av dette temaet av andre forfattere som Kjell Fjørtoft, men også representerte en sosialhistorisk vending i historieskrivningen med sin insistering på å se historien «nedenfra» og «nordfra». Denne tilnærmingen var banebrytende i den forstand at de prioriterte stemmene til vanlige mennesker fra Nord-Norge og deres opplevelser under krigen, som ofte hadde blitt neglisjert eller misforstått i tidligere historiefremstillinger. Etter hans død i 2014 ble Eriksen hyllet av kollegaer og samfunnet for sitt store engasjement og betydelige bidrag til nordnorsk kultur og litteratur. Hans innflytelse og arv lever videre gjennom hans bøker og kulturarbeid, som fortsetter å påvirke og inspirere nye generasjoner (Solvang, 2014).

Kjell Fjørtoft (1930-2010) var en norsk journalist, forfatter og filmskaper, oppvokst i Nord-Norge. Etter å ha fullført sin utdanning, begynte han sin karriere som journalist og skribent, med et spesielt fokus på nordnorsk kultur, historie og samfunnsliv. Som en betydelig skikkelse innen den nordnorske kultursfæren, var han kjent for sitt omfattende arbeid med å utforske og formidle den nordnorske krigshistorien (Pettersen, 2010). Fjørtofts forfatterskap var særlig preget av hans interesse for partisanenes innsats under andre verdenskrig. Han

skrev flere bøker som dykket ned i partisanenes historie og deres bidrag til motstandskampen i Nord-Norge. Hans verker, basert på omfattende forskning og intervjuer med øyenvitner, dokumenterte og bevarte minner og historier fra krigens tid, og ga stemme til de som hadde opplevd krigens realiteter (Kristoffersen, 2023). I tillegg til sin forfattervirksomhet, var Kjell Fjørtoft også aktiv som filmskaper, hvor han brukte film som et medium for å utforske og formidle historiske og kulturelle temaer, inkludert partisanenes rolle under okkupasjonen. Fjørtoft var ikke bare opptatt av å hedre partisanenes offer og bidrag til kampen for et fritt Norge; han ønsket også å aktivt utfordre det han så som statens politisk motiverte fortielse av partisanenes historie. Gjennom sitt arbeid satte han fokus på deres historie som en viktig, men ofte oversett, del av den nordnorske krigshistorien. Fjørtofts bidrag til nordnorsk kultur og historie ble anerkjent gjennom flere priser og utmerkelser i løpet av hans liv, og etter hans død i 2010 etterlot han seg en betydelig arv som en fremtredende skikkelse i nordnorsk litteratur og kulturliv. Hans arbeid inneholder en blanding av sosialhistoriske perspektiver og tydelig politisk og ideologisk motiverte perspektiver, noe som gjenspeiler hans ambisjon om å utfordre og berike forståelsen av denne komplekse og turbulente perioden i norsk historie (Pettersen, 2010).

1.2.1 Tidligere Forskning

I avhandlingen *Krigshistoriens livsløp* av Joakim Markussen undersøker han grundig hvordan de tidligste fortellingene om krigsbegivenhetene i Nord-Norge ble formet og hvordan dette utviklet seg gjennom den kalde krigen, med spesielt fokus på litteraturens rolle i denne prosessen. Sentrale problemstillinger i kapitlene omhandler konstruksjonen av disse historiene, hvorfor de ble utformet på spesifikke måter, og hvordan de ble presentert for publikum (J. A. Markussen, 2020, s. 51). Gjennom å analysere den litterære framstillingen i bøker utgitt rett etter krigen, avdekker Markussen en nøktern og usentimental tilnærming som preger disse tidlige verkene. Her vektlegges verken helter, skurker eller ofre på en særlig måte. Samtidig påpeker Markussen at minnemarkeringene fra denne perioden fungerer som illustrerende eksempler på hvordan seremoniene ikke bare reflekterte historien, men også aktivt bidro til å forme og styrke den nasjonale grunnfortellingen (J. A. Markussen, 2020, s. 51). Han utforsker også hvordan endringer i det sikkerhetspolitiske landskapet, spesielt under den kalde krigen, påvirket presentasjonen av historiene, og små antydninger til alternative framstillinger ble erstattet av en mer stabil nasjonal fortelling som viste seg å være motstandsdyktig mot ytre og indre påvirkninger. Hans analyse gir et perspektiv på hvordan historiefortellingen om Nord-Norges krigsbegivenheter utviklet seg, og hvordan politiske

faktorer og minnekultur formet og stabiliserte den nasjonale grunnfortellingen. Markussen fremhever enkelte forfattere som har hatt en fremtredende rolle i å formidle den nord-norske krigshistorien, og diskuterer omkring hvordan disse forfatterne har påvirket narrative (J. A. Markussen, 2020, s. 51).

I *Krigshistoriens livsløp* beskriver Markussen en periode i norsk krigshistoriografi, spesielt på 1970-tallet, der etablerte fortellinger om krigen begynte å bli utfordret og nyansert (J. A. Markussen, 2020, s. 157). Markussen har valgt å bruke en referanse fra Susanne Maerz hvor det hevdes at den norske krigshistoriens «stive historiebilde fikk sine første sprekker», her refererer det til en brytningstid der tidligere dominerende narrative om motstandskampen og andre aspekter av krigen ble utfordret. Det var en økende anerkjennelse av meningsforskjeller og en åpenhet for å belyse nye sider ved krigen gjennom kritisk forskning (J. A. Markussen, 2020, s. 157). Han påpeker også at motstandskampen begynte å miste sin posisjon som den viktigste plottkomponenten i historiografien. Dette er interessant, ettersom at det antyder at en bevegelse vekk fra det ensidige fokuset på motstandsheltene og deres handlinger, og åpner for å utforske andre dimensjoner av krigen som tidligere ikke hadde fått tilstrekkelig oppmerksomhet (J. A. Markussen, 2020, s. 157). Videre skriver han hvordan denne perioden bar preg av et skifte hvor nordnorske forfattere uten faghistorisk bakgrunn tok ledelsen i å ta i bruk nye perspektiver. Dette inkluderte å se nærmere på enkeltmenneskene som hadde opplevd krigen, ved å anlegge et nedenfra-perspektiv (J. A. Markussen, 2020, s. 157). En av disse var nettopp Hans Kristian Eriksen. Eriksen er en av forfatteren jeg har valgt å se nærmere på, og jeg skal bruke avhandlingen til Markussen som et støtteverk for analysen min.

I Markussens avhandling forteller han hvordan forfatteren Hans Kristian Eriksen unike tilnærming til krigshistorie, spesielt med hensyn til partisanenes rolle i andre verdenskrig. Eriksen skiller seg ut ved å erklære partisanenes historie som «et kapittel av den store krigens saga», og ved å introdusere andre årsaker til deres fravær fra den etablerte fortellingen (J. A. Markussen, 2020, s. 158). Viktigst av alt er Eriksens tydelige intensjon om ikke å konkurrere direkte med den etablerte fortellingen, men heller å utvide den ved å fremheve en ny plottkomponent. Han ønsker å gi plass til de oversette historiene til partisanene som ofret livet i tjeneste for sitt land, og håper at hans bidrag vil kaste lys over en hittil neglisjert del av Norges krigshistorie (J. A. Markussen, 2020, s. 158-159). Markussen forklarer hvordan boken *Partisaner i Finnmark* (1969) bidro til å belyse finnmarkingenes motstandsvilje og -kamp under andre verdenskrig. Markussen påpeker at Eriksen oppnådde dette ved å fokusere på sivilpersonene som både direkte og indirekte støttet partisanene. Markussens avhandling

utforsker grundig Eriksens valg av perspektiv i hans framstilling av krigshendelsene i Nord-Norge, som fokuserer på de som støttet partisanene, og derved understreker finnmarkingenes motstand mot okkupasjonsmakten og partisanenes bidrag til krigsinnsatsen (J. A. Markussen, 2020, s. 158-159). Denne tilnærmingen, som Markussen argumenterer for, gir en mer helhetlig forståelse av motstandskampen i Finnmark ved å inkludere både den sivile befolkningens engasjement og partisanenes aktiviteter.

Markussen skriver om Kjell Fjørtofts forfatterskap, og vektlegger også Fjørtofts intense følelser av bitterhet og frustrasjon over partisanenes manglende anerkjennelse i den norske krigshistorien. Han fremhever hvordan Fjørtoft, gjennom sin bok *Lille Moskva*, ikke bare søker å introdusere nye perspektiver og plottkomponenter, men også å korrigere det han ser på som en urettferdig framstilling av krigshistorien i Norge (J. A. Markussen, 2020, s. 168). Denne korreksjonen adresserer ikke bare den manglende anerkjennelsen av partisanenes innsats, men også den politiske dynamikken bak den etablerte historiefortellingen. Videre viser Markussen hvordan Fjørtoft, gjennom offentlige uttalelser og strategisk medieengasjement, søker å skape oppmerksomhet rundt boken og det Fjørtoft mente var en systematisk undertrykkelse av partisanenes historie etter krigen (J. A. Markussen, 2020, s. 168). Markussens analyse kritiserer også Fjørtofts bruk av journalistiske metoder i historisk forskning og stiller spørsmål ved integriteten og nøyaktigheten i hans tilnærming til emnet. Denne kritikken illustrerer en dyptgående forståelse av hvordan politiske og sosiale faktorer påvirker formingen av historiefortellingen og den komplekse dynamikken bak produksjonen av historisk kunnskap. Markussen antyder at Fjørtofts kobling mellom den etablerte historiefortellingen og norske myndigheter kan ha vært en bevisst mediestrategi for å generere oppmerksomhet rundt boken. Som tidligere journalist kan det være at Fjørtoft var trent i å skape medieoppmerksomhet og at hans uttalelser var delvis motivert av dette. Samtidig kan det også ha vært en genuin overbevisning hos Fjørtoft om at norske myndigheter faktisk hadde påvirket hvordan krigshistorien ble presentert (J. A. Markussen, 2020, s. 169). Markussen synes å kritisere Fjørtoft for å ha blandet journalistiske metoder med historisk forskning, noe som kan ha påvirket hans tilnærming til emnet. Selv om Fjørtoft ikke var en utdannet historiker, fikk hans mediestrategier oppmerksomhet og skapte støtte for hans argumenter. Dette illustrerer hvordan Fjørtoft klarte å skape interesse for boken sin, men samtidig stiller det spørsmål ved integriteten og nøyaktigheten i hans tilnærming til krigshistorien. Markussens analyse antyder at Fjørtofts journalistiske bakgrunn kan ha farget

hans tilnærming til emnet, og at dette kan ha påvirket måten han presenterte sin historie på (J. A. Markussen, 2020, s. 169).

I masteravhandlingen min utforsker jeg motivasjonene bak Eriksen og Fjørtofts' valg av tema og perspektiv i deres framstilling av partisanene. Jeg forsøker å analysere hva som drev dem til å skrive om denne delen av krigshistorien, og hvilke faktorer som kan ha påvirket deres tilnærming til emnet. Dette innebærer en grundig undersøkelse av Fjørtoft og Eriksens personlige bakgrunn, deres tidligere arbeider, og den historiske konteksten som de opererte innenfor. Jeg utforsker også hvordan deres egne opplevelser, verdier, og ideologiske overbevisninger kan ha formet deres interesse for partisanenes historie, og hvordan dette gjenspeiles i Fjørtoft og Eriksens skildringer. Gjennom min analyse søker jeg å gi innsikt hvordan forskjellige faktorer kan påvirke forfatterens tilnærming til historisk skriving. Dette bidrar til å forstå de underliggende motivasjonene bak deres arbeid og hvordan disse motivasjonene kan ha påvirket framstillingen av partisanenes historie. Ved å undersøke og sammenligne motivene bak Eriksen og Fjørtofts bøker om partisanhistorien, søker jeg å utfylle Markussens analyse av deres forfatterskap. Forskjellen fra tidligere forskning er at jeg analyserer Eriksen og Fjørtoft som nordnorske representanter for en sosialhistorisk vending mer enn det for eksempel Markussen og Bones har tidligere.

Joakim Markussen fremstiller seg kritisk til metodene som Kjell Fjørtoft har benyttet seg av i sitt arbeid med å avdekke og formidle historien om partisanene i Finnmark. Markussen antyder i sitt intervju at Fjørtofts tilnærming til historiefortelling, spesielt med hensyn til bruk av arkivmateriale og tolkning av dokumentasjon, kan være problematisk og muligens skape en upålitelig fremstilling av fortiden (J. A. Markussen, 2020, s. 169). Markussen peker på utfordringer knyttet til kildekritikk, objektivitet og kompleksiteten ved å tolke historiske dokumenter på en adekvat måte (J. A. Markussen, 2020, s. 169). I masteravhandlingen min søker jeg å undersøke de underliggende årsakene og motivene som har drevet Fjørtoft til å utforske og formidle historien om partisanene i Finnmark. Gjennom en grundig analyse av intervjuer, forord i bøker og andre relevante kilder, søker jeg å kaste lys over Fjørtofts motiver og ambisjoner med sitt historieprosjekt. Ved å fokusere på motivasjonen til Fjørtoft, ønsker jeg å bidra til en dypere forståelse av hans arbeid og dets betydning for historiefortellingen om andre verdenskrig i Nord-Norge.

Joakim Markussen forklarer i sin avhandling hvordan boken *Partisaner i Finnmark* av Hans Kristian Eriksen ikke umiddelbart hadde en supplerende effekt på den eksisterende fortellingen om andre verdenskrig. Dette skyldtes flere faktorer som Markussen diskuterer. Partisanene, som ble omtalt i Eriksens bok, hadde tjenestegjort for Sovjetunionen, som på det tidspunktet var Norges fremste fiende under den kalde krigen. Selv om partisanene var agenter for en alliert stat, ble de likevel assosiert med de kommunistiske motstandsorganisasjonene i Norge. Dette skapte en utfordrende situasjon, da de ble plassert i en kontroversiell kategori, spesielt i lys av den kalde krigens politiske klima (J. A. Markussen, 2020, s. 159). Markussen refererer til Terje Halvorsens påstand om at kommunistenes innsats under krigen har blitt fremstilt som «en slags brysom sand i motstandsmaskineriet». Dette antyder at kommunisters bidrag til motstanden mot okkupasjonsmakten ble sett på med skepsis og kunne være problematisk i den etablerte fortellingen om krigen (J. A. Markussen, 2020, s. 159). Likevel påpeker Markussen at Eriksen, gjennom å følge sivilisten Rikard Linds innsats for partisanenes sak, åpnet opp muligheten for å se nærmere på vanlige folks påkjenninger og innsats. Dette viser en ny tilnærming til historien, som fokuserer på individuelle opplevelser og engasjement, og som skiller seg fra den tidligere mer politisk motiverte tolkningen (J. A. Markussen, 2020, s. 159).

Markussen hevder at denne nye tilnærmingen ble tydeligere mot slutten av 1970-årene, da det generelle klimaet i samfunnet åpnet for en mer nyansert forståelse av krigen og ulike aktørers roller i motstanden (J. A. Markussen, 2020, s. 159). Markussen poengterer at selv om *Partisaner i Finnmark* antydte at sivil innsats kunne spille en mer sentral rolle i krigshistorien, tok det en stund før andre minneaktører i Nord-Norge omfavnet nedenfra-perspektivet (J. A. Markussen, 2020, s. 159). Men som et resultat så en hvordan denne perioden ble preget av at frigjøringsperspektivet ytterligere ble forsterket. Med andre ord ble betoningen av det sivile engasjementet, som Eriksen hadde introdusert, ikke umiddelbart omfavnet av andre som bidro til å forme historien om andre verdenskrig i Nord-Norge. I stedet fortsatte fokuset på frigjøringsepisoder å dominere den etablerte fortellingen om krigen (J. A. Markussen, 2020, s. 159).

I Stian Bones' bok *Andre verdenskrig i Nord; Kampen om friheten* fremheves betydningen av nye perspektiver på krigshistorien, spesielt fra 1970-tallet og fremover. Bones diskuterer betydningen av nye fremstillingsmåter og hvordan nye kollektive minner oppstod. Bones viser dette gjennom å analysere bidrag fra ulike forfatterne som Hans Kristian Eriksen, Reidar Nielsen, Harry Westrheim og Kjell Fjørtoft, i denne delen av boken belyses det hvordan deres

arbeid utfordret den etablerte fortellingen om andre verdenskrig i Norge (Bones, 2022, s. 494–495). Eriksen, sammen med andre minneaktører som Reidar Nielsen og Harry Westrheim, introduserte nye nyanser i krigsfortellingene uten direkte å kritisere det eksisterende narrative i så stor grad. Deres fokus på å inkludere andre perspektiver, særlig fra sivilsamfunnet og nordnorske soldater, bidro til en gradvis revisjon av den tradisjonelle motstands-narrative. Westrheims arbeid med å fremheve soldatenes personlige erfaringer ved Narvik og den økte oppmerksomheten på veteranenes rolle i krigsfortellingene illustrerer dette (Bones, 2022, s. 495–496). På den andre siden av spekteret kom Kjell Fjørtoft fram i lyse, hans arbeid markerte en mer kritisk tilnærming til den etablerte historien. Gjennom verk som *Lille Moskva* og *Vi fikk vår frihet* skriver Bones hvordan Fjørtoft utfordret den nasjonale fremstillingen av krigshistorien, spesielt med fokus på behandlingen av partisanene og Finnmarks befolkning under den siste krigsvinteren. Bones påpeker at Fjørtoft, gjennom å fremheve tidsvitners personlige beretninger, ikke bare ga sine påstander en aura av autentisitet og sannferdighet, men også kastet lys over en tidligere oversett del av krigshistorien i Nord-Norge (Bones, 2022, s. 497).

Bones' analyse av disse forfatterne viser hvordan deres arbeid bidro til å endre krigs-narrative i Norge, både gjennom en gradvis revisjon av den etablerte fortellingen og en mer radikal utfordring av den nasjonale fremstillingen. Samtidig peker Bones på utfordringene knyttet til å tilskrive tidsvitnene en ubestridelig sannhetsgaranti og understreker viktigheten av å kontekstualisere deres fortellinger innenfor historiefaglig metode og teori. Ved å utforske både Eriksens og Fjørtofts arbeid, kaster Bones lys over den komplekse dynamikken som preget utviklingen av krigsfortellingene i Norge og utfordringene knyttet til å formidle historien på en nøyaktig og rettferdig måte (Bones, 2022, s. 497). Masteravhandlingen min går dypere inn i en analyse av motivasjonene bak Fjørtoft og Eriksens valg av tema og perspektiv i hans framstilling av partisanene. Jeg utforsker hva som drev Fjørtoft og Eriksen til å skrive om denne delen av krigshistorien og hvilke faktorer som kan ha påvirket deres tilnærming til emnet. Gjennom analysen min søker jeg å gi innsikt i den komplekse prosessen med å velge et historisk emne og hvordan forskjellige faktorer kan påvirke forfatterens tilnærming til historisk skriving. Dette bidrar til å forstå de underliggende motivasjonene bak Fjørtoft og Eriksens arbeid og hvordan disse motivasjonene kan ha påvirket framstillingen av partisanenes historie.

2 Teori, kilder og metode

2.1 Metode

I denne masteroppgaven har jeg anvendt kvalitativ metode med nærlesning av utvalgte tekster for å analysere forfatterskapene Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft, med særlig fokus på deres fremstilling av partisanhistorien i Finnmark under andre verdenskrig. Nærlesning er en metode som ofte blir brukt i litteraturvitenskap, men den er også verdifull i kvalitativ samfunnsvitenskapelig forskning, da det involverer en dyptgående analyse av tekster for å utforske hvordan språkbruk, temaer og narrative strukturer bidrar til å formidle forfatterens perspektiver og motiver (Melve & Ryymin, 2018)

Ved å anvende nærlesning som metode sikter jeg mot å identifisere og tolke motivene for å skrive om partisanenes historie, slik det formuleres av Eriksen og Fjørtoft. Denne tilnærmingen muliggjør en detaljert undersøkelse av hvordan forfatterne konstruerer sine fortellinger, hvilke narrative teknikker de benytter seg av, og hvordan de framstiller sine subjektive tolkninger av de historiske hendelsene. Kvalitativ nærlesning er særlig egnet for denne studien fordi den tillater en grundig analyse av komplekse tekstuelle detaljer som kan avsløre forfatterens motivasjoner og synspunkter (Melve & Ryymin, 2018, s. 27–28). Denne metoden er også nyttig for å forstå hvordan Eriksen og Fjørtoft appellerer til leseren, hvordan de argumenterer for sine versjoner av historien, og hvordan de forsøker å påvirke leserens oppfatning av partisanenes rolle i norsk historie. I prosessen med nærlesning har jeg systematisk gått gjennom utvalgte tekster av begge forfatterne, notert gjentakende temaer, stilistiske trekk, og argumentasjonsstrukturer. Jeg har også vært oppmerksom på hvilken kontekstuell informasjon som inkluderes eller utelates, og hvordan dette kan påvirke fortolkningen av partisanenes innsats og historiske betydning. Denne metodiske tilnærmingen har bidratt til en dypere forståelse av både Eriksens og Fjørtofts narrative konstruksjoner og har vært essensiell for å trekke ut og diskutere deres individuelle og kollektive motiver bak skrivingen om partisanene i Finnmark. Ved å fokusere på detaljer i tekstene, har nærlesningsmetoden muliggjort en kritisk vurdering av hvordan forfatterne har formet og potensielt også omskrevet partisanhistorien for å møte deres egne historiske og ideologiske målsetninger (Melve & Ryymin, 2018, s. 27–28).

2.2 Kollektive minner og minnekultur

Denne masteroppgaven vil også drøfte hvordan Eriksen og Fjørtoft sine forfatterskap bidro til å omforme samfunnets kollektive minner om partisanene. Hva er kollektive minner, og hvilken rolle spiller de i våre samfunn? Den faktiske virkeligheten av historien blir formet av samfunnets kollektive minner, og disse minnene har stor betydning på innvirkning av samfunnets generelle oppfatning av fortiden. I samsvar med dette poenget hevder Aleida Assmann at minnekultur spiller en essensiell rolle i formingen av narrativer og perspektiver tilknyttet historien (Assmann & Shortt, 2012, s. 1). Assmann går videre i sin tekst og argumenterer for at minner spiller en avgjørende rolle i å forstå og muligens forbedre politiske systemer rundt om i verden. For å illustrere dette poenget, bruker Assmann at etter andre verdenskrig har Tyskland forsøkt å benytte minner som et verktøy for å adressere nasjonens tidligere feil og samtidig styrke sin fremtid ved å være bevisst om og lære av de tidligere feilene (Assmann & Shortt, 2012, s. 1). Assmann fremhever viktigheten av minner i endringsprosessen, da de er i stand til å tilpasses og formes over tid. Dette innebærer at minner har en egenskap som har potensial til å påvirke samfunnsendringer knyttet til verdier og holdninger. Assmann diskuterer videre om hvordan minner kan transformeres og omdefineres over tid. Hun påpeker at slike endringer i minner kan oppstå ved å bringe tidligere hendelser eller nåtidige hendelser til taushet og diskusjon. Dette hjelper samfunnet med å unngå undertrykkelse av minner knyttet til både nåtidige og historiske hendelser. Hun tar også opp fenomenet omkring minner hvor de kan overgå fra å være «kalde» minner til «varme» minner, med det menes at det er en forskjell mellom når minnene er relevante for samfunnet som helhet og når de kun er av interesse for spesielt engasjerte parter (Assmann & Shortt, 2012, s. 8–9).

Minnet som et kollektiv kan sees på som usikre eller upålitelige, noe Assmann støtter opp med, hun påpeker at minner er som mennesker og er dermed ikke feilfrie. Et eksempel på dette er Mandela effekten (Assmann & Shortt, 2012, s. 3). Dagnall og Drinkwater forklarer dette fenomenet som når man husker en hendelse eller en opplevelse som om den faktisk har skjedd, selv om den ikke har det. Denne feilaktige minnedannelsen kalles konfabulering, og det er noe som forekommer svært ofte i hverdagen (Dagnall & Drinkwater, 2018). Assmann påpeker at kollektive minner blir konstruert gjennom formidlingen av representasjoner fra fortiden, og denne prosessen innebærer både inkludering og ekskludering av informasjon (Assmann & Shortt, 2012, s. 3). Hun diskuterer også hvordan forholdet mellom fortiden og nåtiden er i en konstant endring, ettersom samfunnet kontinuerlig blir påvirket av mediens

tolkninger av historiske hendelser. Hun argumenterer for at denne makten media besitter gir dem en betydelig innflytelse når det gjelder å konstruere, utfordre og omforme kollektive minner (Assmann & Shortt, 2012, s. 4)

Aleida Assmanns perspektiver på minnekultur og kollektive minner er svært relevante for min analyse av Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtofts tilnærming til historiefortelling og deres arbeid med å formidle partisanhistorien. Assmanns argumenter om hvordan minner spiller en avgjørende rolle i formingen av samfunnets narrativ er og perspektiver på historien gir et viktig rammeverk for å forstå betydningen av Eriksen og Fjørtofts arbeid med å avdekke og presentere historiske fakta. Eriksen og Fjørtoft søker å bringe frem oversette eller undervurderte historier fra fortiden, spesielt knyttet til partisanene i Nord-Norge under andre verdenskrig. Ved å benytte Assmanns perspektiver kan man undersøke hvordan disse historiene bidrar til å forme samfunnets kollektive minner om krigstiden og dens ettervirkninger. Assmanns argumenter om minnenes rolle i politisk transformasjon og forsoning, slik som hennes eksempel om Tysklands post-krigstid, kan bidra til å belyse hvordan Eriksen og Fjørtofts arbeid kan påvirke samfunnets forståelse av fortiden og bidra til nasjonal forsoning og historisk bevissthet (Assmann & Shortt, 2012). Videre kan Assmanns drøfting av hvordan minner kan transformeres og omdefineres over tid hjelpe til å forklare hvordan Eriksen og Fjørtofts tilnærming til historiefortelling kan bidra til å endre oppfatningen av historiske hendelser og deres betydning i dagens samfunn (Assmann & Shortt, 2012, s. 4).

Deres arbeid med å bringe tidligere undertrykte eller ignorerte historier til overflaten kan bidra til å fremme en mer nyansert og komplett forståelse av fortiden, samtidig som det kan bidra til å forhindre undertrykkelse av minner og fremme en åpen dialog om historiske sannheter. Assmanns perspektiver på medienes rolle i konstruksjonen og utfordringen av kollektive minner er også relevante for analysen av Eriksen og Fjørtofts arbeid. Deres bruk av ulike medieplattformer, som bøker og dokumentarfilmer, kan påvirke hvordan disse historiene blir tolket og forstått av publikum. Assmanns argumenter kan dermed bidra til å belyse hvordan mediene kan påvirke konstruksjonen av kollektive minner og formidle historiske fortellinger på ulike måter. En kan si at samlet sett gir Assmanns perspektiver en viktig teoretisk ramme for å forstå betydningen av Eriksen og Fjørtofts arbeid med å formidle partisanhistorien og hvordan deres tilnærming kan påvirke samfunnets oppfatning av fortiden. Ved å anvende hennes teorier kan man utforske hvordan historiske fortellinger blir skapt,

utfordret og omformet, samt hvordan de kan bidra til å forme samfunnets kollektive minner og forståelse av historien.

2.3 Kildeinnsamling og utvalg

Masteravhandlingen min tar sikte på å belyse og sammenligne forfatterskapene til Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft, om partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. For å oppnå dette har jeg gjennomført en grundig undersøkelse av ulike databaser og avisarkiv, og jeg har sett nøye på et utvalg av kilder som danner grunnlaget for min analyse. Jeg har primært fokusert på tekster skrevet av både Eriksen og Fjørtoft selv, inkludert deres bøker, artikler, intervjuer og andre relevante publikasjoner som belyser deres perspektiver, tilnærminger og motivasjoner for å skrive om partisanene. Videre har jeg inkludert kritiske vurderinger og analyser av deres arbeid fra andre forskere og kommentatorer for å oppnå et bredere perspektiv. For å finne disse kildene har jeg benyttet meg av en rekke metoder og verktøy. Dette inkluderer søk i biblioteks kataloger, elektroniske databaser og avisarkiver som Oria og nasjonal biblioteket nettbibliotek, ved hjelp av søkeord som «Partisaner i Finnmark», «Lille-Moskva» og andre nøkkelord tilknyttet til Eriksen og Fjørtofts utgivelser. Jeg har undersøkt en tidsperiode fra en til tre måneder før og inntil ett og et halvt år etter lanseringen av Eriksen og Fjørtofts bøker ved å se på lederartikler, leserinnlegg, bokanmeldelser og annonser for nye utgivelser. I dette kildematerialet har jeg søkt etter direkte sitater fra forfatterne selv og utdrag fra intervjuer de har hatt med aviser hvor de diskuterer temaet.

Videre har jeg utført et søk på internett og benyttet søketermer og nøkkelord som er relevante for mitt forskningsområde. Jeg har også tatt i betraktning henvisninger og anbefalinger fra veiledere, fagpersoner og andre forskere for å identifisere potensielt verdifulle kilder.

Utvalget av kildematerialer har variert og inkluderer en rekke forskjellige aviser fra hele landet som Avis Fremover, Nationen, Telemark Arbeiderblad, Tidenes Krav og Porsgrunns Dagblad. Jeg har valgt å inkludere lokale nordnorske aviser som Avis Tromsø, Rana Blad, og Lofotposten, da disse har en nærhet til temaet og har hatt flere intervjuer med Eriksen og Fjørtoft. De resterende kildene er et resultat av mengden stoff de har levert, og jeg har avgrenset meg til aviser som har hatt en betydelig mengde intervjuer og forskningsstoff fra Eriksen og Fjørtoft.

Når det gjelder oppgavens struktur, har jeg planlagt å organisere den i seks kapitler. Det tredje kapitlet vil fokusere på Hans Kristian Eriksen og hans motivasjon for å skrive om partisanene i Finnmark. Jeg vil analysere hans perspektiver, tilnærminger og eventuelle ideologiske overbevisninger som kan ha påvirket hans arbeid. Det fjerde kapitlet vil omhandle Kjell Fjørtoft og hans forfatterskap om samme emne. Her vil jeg utforske hans motivasjoner, metodiske tilnærminger og hans perspektiver. Til slutt vil det femte kapitlet oppsummere de to forfatternes arbeid, og identifisere likheter, ulikheter og eventuelle implikasjoner for forståelsen av partisanenes historie i Finnmark. gjennomgående temaer og funn vil bli drøftet, og eventuelle potensielle utfordringer eller svakheter i deres tilnærminger vil bli analysert. Ved å følge denne strukturen, håper jeg å kunne gi en grundig og sammenhengende analyse av Eriksen og Fjørtofts forfatterskap om partisanene i Finnmark, og om i hvilken grad Eriksen og Fjørtoft har bidratt til å omforme samfunnets kollektive minner om partisanene.

3 Hans Kristian Eriksen

Hans Kristian Eriksen utga tre bøker om partisanene i løpet av en tiårsperiode fra 1969 til 1979. Den første var *Partisaner i Finnmark* i 1969, etterfulgt av *Partisanenes død* i 1972, og til slutt skrev han *Partisaner i nord* i 1979 som en oppsummerende bok basert på de første verkene. Jeg har valgt i større grad å benytte meg av *Partisaner i Finnmark* som hovedkilde for å analysere Eriksens motiver, samtidig som jeg bruker *Partisanenes død* som et supplerende verk. Som kilder for å belyse Eriksens motiver har jeg valgt å anvende en rekke avisartikler som ble publisert før utgivelsen av bøkene, i tillegg til flere intervjuer som Eriksen gjorde med aviser både før og etter lanseringen.

1970 årene skulle vise å bli en sentral periode i den nord-norske krigshistorien, og en fikk en endring på hvordan historieskrivingen ble skrevet. Hvor det tidligere hadde vært faglærte historikere som vanligvis tok initiativet til å understreke aspekter av historie som tidligere hadde blitt oversett i historieforskningen, var det forfattere fra Nord-Norge uten en formell historisk utdanning som først begynte å anvende nye perspektiver på hendelsene under krigen i Finnmark. De konsentrerte seg på å utforske livene til enkeltpersoner som hadde opplevd krigen ved å ta et perspektiv som satte søkelys på hendelser fra grunn-nivået. En av de første som valgte å benytte seg av dette perspektivet var Hans Kristian Eriksen (J. A. Markussen, 2020, s. 157). Boken *Partisaner i Finnmark* var den første boken som omhandlet om partisanenes innsats, og var startskuddet for flere bøker som skulle om temaet.

Hans Kristian Eriksen utga boken *Partisanene i Finnmark* i 1969 for å belyse og hedre innsatsen til partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. Han ønsket å gi oppmerksomhet til en lite kjent del av norsk krigshistorie, spesielt fokusert på spionasjeaktiviteter og innsatsen mot tyske okkuperanter i Finnmark. I et intervju med Telemark Arbeiderblad 15.10.1969 uttrykker Eriksen bekymring for den kollektive mistanken det norske folk og regjering har for partisanene, og da spesielt med tanke på overvåkingen partisanene ble utsatt for etter krigen (Telemark Arbeiderblad, 1969). Han bemerker seg spesielt mistanken om fortsatt spionasje til fordel for Sovjetunionen, Eriksen fremhever også et sentralt poeng når diskuterer hvordan etterretningspolitiet burde ha utvist mer respekt for partisanenes innsats og ikke offentlig drevet overvåking av dem ettersom at de er krigshelter. Eriksen skriver

De som drev spionasje for russerne mot de tyske okkupasjontene i Finnmark, er i etterkrigstiden blitt utsatt for kollektiv mistanke om fortsatt spionasje -virksomhet til fordel for Sovjet-Samveldet. – jeg vil ikke ta stilling til om dette har vært berettiget eller ikke. jeg synes imidlertid det har vært sterkt beklagelig at det norske etterretningsspolitiet så åpenlyst har drevet overvåking av krigshelter. – etterretningsspolitiet burde arbeidet i det stille. Ikke minst av respekt for dens store innsats partisanene gjorde under krigen (Rana Blad, 1969, s.1).

Når en analyserer dette intervjuet kan en se hvordan hans intensjon med boken ser ut til å være å rette oppmerksomheten mot de konkrete hendelsene som fant sted i Finnmark under krigen, samt å gi en stemme til de som utførte farlige oppdrag for å skaffe opplysninger om tyske konsentrasjonsleirer og forberede en invasjon.

Boken er basert på intervjuer med Rikard Lind, den eneste overlevende fra den omtalte gruppen, og Eriksen bruker dette som grunnlag for å kaste lys over historien (Telemark Arbeiderblad, 1969). Eriksen poengterte i et intervju med avisen Telemark Arbeiderblad hva hans hensikter med boken er:

En av hensiktene med boka er å få frem hvilken innsats som ble gjort av partisanene i Finnmark under krigen. Det har vært skrevet mange bøker om det som skjedde i Norge under krigen, men det som skjedde i Finnmark er lite kjent. Det er bare kommet ut en bok om krigen i Finnmark, nemlig Otto Larsens bok «Jeg var sovjet spion». Det har vært vanskelig å skaffe opplysninger om krigen i Finnmark. De russiske myndigheter er sparsomme med opplysninger og det var få av de som med som overlevde.

Hovedsaken i min bok er beretningen om en liten styrke av nordmenn som skulle skaffe opplysninger om tyske konsentrasjonsleirer i Finnmark og forberede en invasjon av landsdelen (Telemark Arbeiderblad, 1969).

Dette viser hvordan Eriksen ikke bare ønsket å dokumentere historien til partisanene, men også kritisere behandlingen partisanene mottok etter krigen og trekke oppmerksomhet mot de utfordringene han møtte i å skaffe informasjon om krigen i Finnmark på grunn av manglende tilgjengelighet til sovjetiske kilder og få overlevende fra denne perioden.

I et intervju Eriksen hadde med avisen *Nationen* den 15 oktober 1969 understreker han et behov for å belyse et område i den norske krigshistorien som han selv mener er lite belyst. Han trekker fram spesifikt partisanvirksomheten i Øst-Finnmark på Varangerøya, som et sentralt område med en rekke mangler som trenger dokumentasjon (*Nationen*, 1969, s. 5). Eriksen argumenterer for betydningen den østvendte etterretningstjenesten hadde, hvor norske agenter var utdannet i Sovjetunionen og gjorde en uvurderlig innsats for den sovjetiske og allierte krigføringen. Han trekker også frem hvordan Sovjetunionen allerede tidlig i 1941 begynte å bygge ut et agentnett i Øst-Finnmark, allerede før de kom i krig med tyskerne (*Nationen*, 1969, s. 5). Det virker som om Eriksen fremhever utbyggingen av agentnettverket allerede tidlig i 1941 for å understreke den strategiske betydningen av partisanvirksomheten i Øst-Finnmark. Ved å peke på at Sovjetunionen begynte å etablere et agentnettverk i området før de var i krig med tyskerne, setter Eriksen fokus på den tidlige innsatsen som ble gjort for å motstå den tyske okkupasjonen. Han ønsker trolig å vise at partisanene ikke bare reagerte på den tyske invasjonen, men også var aktive i å forberede motstand før konflikten eskalerte. Dette indikerer en kontinuitet i motstandskampen som går tilbake til før selve okkupasjonen, og understreker viktigheten av å anerkjenne partisanenes innsats som en integrert del av den allierte krigføringen mot nazistene. Ved å belyse denne tidlige innsatsen, argumenterer Eriksen for at partisanvirksomheten i Øst-Finnmark var en sentral og strategisk viktig del av den større krigsinnsatsen, noe som rettfærdiggjør behovet for å dokumentere og hedre deres bidrag til krigshistorien. Han ser på deres bidrag som betydningsfulle både for den sovjetiske og den allierte krigføringen, og formidler deres heroiske innsats som fortjener oppmerksomhet og respekt.

En sentral faktor for Eriksens motivasjon for å skrive om partisanene er hans personlige bånd til området og folket som vervet seg som partisaner. Eriksen er nemlig fra Kiberg på Varangerhalvøya, der han vokste opp. Han deler at hans opplevelser som syvåring under krigen, kombinert med det lokale stoffet han ble «flasket opp» med, danner grunnlaget for hans interesse i å skrive om denne perioden (*Nationen*, 1969, s. 5). Forfatterens personlige tilknytting gir også boken en større lokal dimensjon. Eriksen ønsker ikke bare å formidle rent historiske fakta, men han har også en personlig motivasjon for å dele sine egne opplevelser og inntrykk fra denne tiden. Dette er noe som også gir leserne et nærmere og mer levende innblikk i livet under krigen på dette spesifikke stedet. Hans Kristian Eriksen påpeker gjennom intervjuet den betydelige mangelen på tidligere litteratur over den spesifikke delen av krigen som han ønsker å belyse gjennom boken «Partisanene i Finnmark». Denne

manglende dokumenteringen av tidligere skriftlig materiale fra forskning eller personlige beretninger gir ham en tydelig motivasjon til å ta initiativ og sette historien på trykk.

I et intervju med avisen *Fremover* gir Hans Kristian Eriksen en videre innsikt i motivasjonen bak skrivningen av boken «Partisanene i Finnmark» og reflekterer også over historiens plass og betydning. Eriksen utaler seg igjen om en følelse av plikt for bringe frem de forholdene som partisanene opplevde under krigen (Ødegaard, 1969, s. 3). Eriksen får spørsmål om ikke det er allerede nok krigslitteratur, men her understreker Eriksen at det er lite skrevet om krigen i Finnmark spesifikt. Han argumenterer for at kunnskap om fortiden er nødvendig for å ruste seg åndelig og skape erfaringer som kan være relevante i en eventuell ny krig. Dette tyder på hans tro på viktigheten av å lære av historien (Ødegaard, 1969, s. 3). Eriksen deler at mye av det han skriver om i boken er basert på egne opplevelser som elleveåring under krigen. Han understreker samtidig at han ikke ønsker å trå fram som en personlig hovedfigur, men heller som en formidler av historien, noe jeg mener poengterer at hans motivasjon er å formidle den «glemte» partisaner historien (Ødegaard, 1969, s. 3). Samlet sett gir intervjuet et innblikk i Eriksens dype forpliktelse til å formidle historien om partisanene i Finnmark, samtidig som det reflekterer over betydningen av å bevare og lære av fortiden for å møte fremtidige utfordringer.

3.1 Forord til boken *Partisaner i Finnmark*

Hans Kristian Eriksen innleder forordet ved å nøye plassere hendelsene i en bredere historisk kontekst. Han retter oppmerksomheten mot Nord-Norge og fremhever et betydelig gap i den kollektive forståelsen av den nord-norske innsatsen under andre verdens krig. Dette er noe som gir et dypt og innsiktsfullt perspektiv på det han selv kaller den oversette delen av norsk krigshistorie. Eriksen starter forordet med å sette hendelsene i en større kontekst og påpeker manglende kunnskaper om hvor mange og hvem som falt langs kysten, på vidda og skogene i Finnmark under andre verdenskrig. Han adresserer hvor lite kjent det er om de nordmennene som kjempet i grenselandet mot Sovjetunionen gjennom hele okkupasjonen (Eriksen, 1969, s. 9). Eriksens synspunkt om en mangel av kunnskap blant det norske folk, kan tyde på at hendelsene har vært dårlig belyst i den norske krigshistorien om andre verdenskrig. En ser dermed hans grunnlag for motivasjon til å ønske å skrive p bringe fram denne oversette delen av historien fram i lyset. Gjennom sitt fokus på Nord-Norge som område, kan en se hvordan Eriksen ønsker å rette oppmerksomheten mot helter og hendelser som har hendt her og som har vært ukjent for folk flest. Ved å adressere denne mangel på kunnskap, setter Eriksen i

gang prosesser for å få fram en tydeligere gjennomgang av historien, og da gi disse hendelsene og personene den anerkjennelsen Eriksen mener de fortjener i det norske krigsnarrative (H. F. Eriksen, 1969, s. 9–10).

I forordet skriver Eriksen om det faktum at flere av de dramatiske episodene fra denne perioden har blitt glemt. Han mener dette har hendt gjennom et kollektivt hukommelsestap som har forhindret at disse historiene har blitt en del av den integrerte norske krigshistorien om andre verdenskrig (Eriksen, 1969, s. 9–10). Eriksen uttrykker en bekymring for at denne skyggelagt delen av historien står i fare for å bli glemt, og det blir poengtert hvor viktig de overlevende er for at disse minnene skal bli husket. Dette vitner om Eriksen ønske om å kaste lys på disse hendelsene og den innsats som har blitt neglisjert eller glemt. Han beskriver hvordan det var for de overlevende, og hvordan de har måttet båret på byrden av intense opplevelser, men har hatt begrensede muligheter til å dele dem (Eriksen, 1969, s. 10). Dette kan vise til en viss manglende plattform eller interesse for å formidle disse historiene til offentligheten. En ser hvordan Eriksen ønsker å kunne formidle disse historiene, og gi de en plass i den norske krigshistorien om andre verdenskrig.

Etter å ha analysert forordet til *Partisaner i Finnmark* avslører det en dyp forståelse for historiens betydning og en emosjonell tilknytning til temaet. Gjennom Eriksens tanker blir det tydelig at han ikke bare ønsker å dokumentere historien, men også å rette opp historiske feilgrep og gi en rettferdig representasjon av hendelser og mennesker som lenge har vært oversett. Eriksen formidler en dyp respekt for historien og de menneskene som var involvert, samtidig som han uttrykker en erkjennelse av at selv det mest omfattende arbeidet vil være en liten del av den totale fortellingen om Norges krig. Dette viser en ydmykhet overfor historiens kompleksitet og en anerkjennelse av behovet for kontinuerlig utforskning og refleksjon. Videre illustrerer Eriksens håp om å inspirere fremtidige utforskninger og refleksjoner om den oversette delen av norsk historie en dyp forpliktelse til å gi stemme til historier som lenge har vært underrepresentert. Gjennom sin skriving ønsker han ikke bare å dokumentere fortiden, men også å inspirere til en dypere forståelse og verdsettelse av denne delen av vår nasjonale arv. I sum reflekterer analysen av forordet til *Partisaner i Finnmark* over Eriksens dyptpløyende engasjement i å formidle historien på en rettferdig og emosjonelt ladet måte, samtidig som den avslører hans ønske om å bidra til en mer omfattende og inkluderende fortelling om Norges krigshistorie.

3.2 Hva motiverte Hans Kristian Eriksen til å skrive om partisanene?

3.2.1 Motiv 1: Det personlige aspektet

Hans Kristian Eriksen skriver selv om en rekke årsaker og grunner for hvorfor han valgte å skrive om nettopp partisanene i Finnmark. Blant disse motivene er også hans personlige engasjement og opplevelser fra denne perioden. Eriksen selv forteller i et intervju med avisen *Nationen* hvor viktig boken hans er med tanke på hans oppvekst:

[...] jeg er født og oppvokst i Kiberg på Varangerhalvøya og var syv år da krigen brøt ut. Selv om man ikke kan stole helt på hukommelsen fra så ung alder, så var jo inntrykkene så sterke at de sitter igjen. Dessuten ble jeg den tiden jeg bodde i Kiberg, flasket opp med stoff fra den perioden som boka omhandler (*Nationen*, 1969).

Som en som selv opplevde krigens harde realiteter i Finnmark under andre verdenskrig, hadde Eriksen en personlig motivasjon for å dele sine egne opplevelser og inntrykk fra denne tiden. Som en ung mann opplevde han utvilsomt de dramatiske hendelsene som preget regionen, inkludert okkupasjonen, kampene og motstandskampen som fant sted i Nord-Norge. Gjennom å skrive om partisanaktivitetene i Finnmark, kunne Eriksen ikke bare dele sine egne erfaringer, men også gi stemme til de som kjempet og ofret seg under okkupasjonen. Hans personlige motivasjon for å bidra til å dokumentere og formidle historien om partisanene var derfor sterkt knyttet til hans egne opplevelser og minner fra krigen. Dette aspektet av hans motivasjon vil bli utforsket nærmere i denne oppgaven, sammen med andre grunner og faktorer som drev Hans Kristian Eriksen til å skrive om dette emnet. Eriksens personlige motivasjon for å dele sine egne opplevelser og inntrykk fra tiden under andre verdenskrig i Finnmark kan forstås på flere nivåer. For det første ønsket han sannsynligvis å formidle historien slik han hadde opplevd den, med alle dens nyanser og realiteter. Som en som hadde vært vitne til krigens gru og sett hvordan den påvirket lokalsamfunnene i Finnmark, følte han kanskje en plikt til å bevare og formidle disse historiene for ettertiden.

Ved å dele sine personlige opplevelser og inntrykk, kunne Eriksen også bidra til å gi en menneskelig dimensjon til den historiske fortellingen. Gjennom å berette om sine egne erfaringer som en ung mann i Nord-Norge under okkupasjonen, kunne han hjelpe leserne med å forstå de menneskelige kostnadene ved krig og okkupasjon. Dette kunne også bidra til å ære og minnes de som hadde lidd og ofret seg i kampen mot okkupasjonsmakten. Samtidig følte Eriksen et behov for å rette oppmerksomhet mot en del av historien som kanskje hadde blitt

oversett eller undervurdert. Som en som hadde personlig kjent på konsekvensene av okkupasjonen og krigens herjinger i Nord-Norge, kunne han ha følt at historiene om partisanaktivitetene og motstanden mot okkupantene ikke hadde fått tilstrekkelig oppmerksomhet eller anerkjennelse. Ved å dele sine egne opplevelser og bidra til å dokumentere denne delen av historien, kunne Eriksen bidra til å rette oppmerksomheten mot en viktig, men kanskje oversett, del av krigens historie i Norge.

Motivasjonen til Hans Kristian Eriksen kan ha blitt påvirket av den økende interessen for nedenifra-og-opp-perspektivet som ble fremtredende på 1970-tallet innen historieforskningen. Som en historiker med en sterk personlig tilknytning til regionen, født og oppvokst i Kiberg på Varangerhalvøya, kunne Eriksen ha vært motivert av ønsket om å utforske og gi stemme til enkeltindividene som var involvert i partisanaktivitetene i Finnmark under andre verdenskrig. Denne nedenifra-og-opp-perspektivet kan ha gitt Eriksen en plattform for å undersøke historiene til de som var direkte berørt av hendelsene på en mer detaljert og personlig måte, og dermed bidra til å skape en mer nyansert og omfattende forståelse av motstandskampen i nord. Denne tilnærmingen kan ha gjort det mulig for Eriksen å bryte med den tradisjonelle tilnærmingen til historieforskning og utforske historien på en mer personlig og detaljert måte. I så fall ville Eriksen vært en av de første nordnorske forfatterne som valgte å se på regionens historie fra et nedenifra-og-opp-perspektiv, der fokus lå på enkeltindividene og deres erfaringer. Hans valg om å dykke ned i enkeltindividets historie kan ha vært drevet av ønsket om å gi stemme til de som var direkte berørt av hendelsene og å skape en mer intim og menneskelig forståelse av motstandskampen i nord. Dette viser han gjennom sitt arbeid hvor han har brukt en av de få overlevende partisanene Rikard Lind til å bygge opp boken sin (Telemark Arbeiderblad, 1969).

3.2.2 Motiv 2: Manglende litteratur

Hans Kristian Eriksen ble drevet av en erkjennelse av den store mangel på tidligere litteratur som fokuserte spesifikt på partisanaktiviteter i Finnmark under andre verdenskrig. Som en erfaren forfatter og historiker hadde han kanskje lagt merke til at denne viktige delen av norsk krigshistorie ikke hadde fått den oppmerksomheten den fortjente. Mangelen på dokumentasjon og litteratur om partisanene i Finnmark kunne ha inspirert Eriksen til å fylle dette tomrommet ved å forske på og skrive om emnet selv. Han poengterer dette i artikkelen til Nationen hvor han sier «siden ingen har skrevet om denne delen av krigen et kvart århundre etter den tok slutt, fant jeg ut at det burde settes på trykk før det ble for sent»

(*Nationen*, 1969). Ved å adressere denne mangelen i den historiske litteraturen, kunne Eriksen ha ønsket å sikre at partisanenes innsats og bidrag ikke ble glemt eller oversett. Han kunne ha sett det som en viktig oppgave å dokumentere og bevare disse historiene for ettertiden, slik at kommende generasjoner kunne lære av og sette pris på de betydelige ofrene og handlingene som ble gjort av de som deltok i motstandsbevegelsen i Finnmark.

Eriksens arbeid med å fylle denne kunnskapsgapen var også drevet av et ønske om å gi en mer fullstendig og nyansert forståelse av den norske motstandskampen under andre verdenskrig. Ved å utforske og skildre partisanenes aktiviteter og opplevelser, kunne han bidra til å utvide den historiske fortellingen og gi et mer komplett bilde av motstandskampen i Norge. Dette kunne ha vært en viktig motivasjon for Eriksen i sitt arbeid med å skrive om partisanene i Finnmark. Som en erfaren skribent og historiker var Eriksen kanskje også opptatt av å utforske nye historiske kilder og perspektiver som kunne kaste lys over denne delen av krigen. Han kunne ha følt at det var viktig å gå utover den eksisterende historiografien og søke etter nye kilder og informasjon som kunne bidra til å belyse partisanenes aktiviteter og deres rolle i krigen. På denne måten kunne Eriksen ha ønsket å utfordre og utvide den etablerte fortellingen om den norske motstandskampen, og samtidig bidra til å fremme en mer omfattende og nyansert forståelse av denne historiske perioden. Eriksen skriver i boken *Partisanenes død*:

Jeg vil ikke fortelle om helter i denne boka. Dersom den virker som en helteskildring, er skylden min og ikke partisanenes, og da vil jeg beklage det. Jeg vil bare fortelle om mennesker fra det ytterste Norge, fra fattigdomslandet, som kom til spille en rolle i krigen. Stor eller liten rolle, det vet vi kanskje ikke ennå (Eriksen, 1972, s. 13).

Eriksen avviser tanken om å portrettere helter i sin bok, og tar personlig ansvar for å unngå en slik skildring. Dette antyder at Eriksen er opptatt av å motvirke en heroisk fremstilling av deltakerne i krigen, kanskje for å unngå å glorifisere deres handlinger og opplevelser. Eriksens viser en motivasjon for å presentere en mer realistisk og mangfoldig historie om mennesker og deres roller under krigen. Han søker å unngå en overdreven idealisering av deltakerne og deres handlinger, samtidig som han fremhever betydningen av å gi stemme til de som har blitt oversett eller marginalisert i tradisjonell krigslitteratur.

Eriksen poengterer som nevnt tidligere i sitt forord til boken «partisaner i Finnmark» en dyptgripende observasjon om den manglende forståelsen for de omfattende tapene og kampene som fant sted langs kysten, på vidda og i skogene i Finnmark under andre verdenskrig. I denne refleksjonen poengterer han den generelle uvitenheten om nordmennenes kamp mot Sovjetunionen ved grenselandet gjennom hele okkupasjonen (Eriksen, 1969, s. 9). Denne dype forståelsen av den manglende kunnskapen blant det norske folk antyder en bevissthet om en historisk underrepresentasjon i den norske krigshistorien. Eriksen ser derfor sitt arbeid som en form for rettelse av denne historiske urettferdigheten. Han ønsker å gi en stemme til de som tidligere har blitt oversett eller ignorert, og å sikre at deres innsats og offer ikke blir glemte. Hans motivasjon går utover bare å dokumentere historien; den omfavner en dyp følelse av ansvar for å korrigere historiske feil og gi en rettferdig representasjon av de som kjempet i skyggene av den mer kjente delen av krigen. Eriksens ønske om å belyse denne oversette delen av historien er drevet av et ønske om å sikre at alle aspekter av norsk krigshistorie blir dokumentert og forstått, og at de som deltok i disse hendelsene blir anerkjent og respektert for sin innsats og sitt offer.

3.2.3 Motiv 3: Et ønske om å få satt historien på trykk før det er for sent

Denne motivasjonen vises gjennom intervjuet hvor det kommer fram at han ønsker å få satt historien på trykk før det blir for sent (*Nationen*, 1969, s. 5). En kan tolke dette som at han har en viss form for bevissthet om at tiden er i ferd med å viske ut levende minner og dokumenter fra denne perioden. Eriksen poengterer selv at det er få til nesten igjen av de overlevende, og at det blir færre primærkilder hvor lengre tid det tar. Han forklarer derfor at det haster med å samle og formidle historien mens det fortsatt er mulig å gjøre det med hjelp av de som har direkte erfaringer (*Nationen*, 1969, s. 5). Dette viser tydelig en av motivasjonene Eriksen kan ha hatt for å formidle historien omkring partisanene og deres innsats under andre verdenskrig. Ut ifra hva Eriksen selv utaler kan en si at han føler et kall til å fylle et tomrom i litteraturen og dokumentere historien før den går tapt. Han viser at han er bevisst på det økte behovet for å bevare og formidle kunnskapen om denne perioden, og dette har vært en form for drivkraft for å få ham til å handle og sette historien på trykk gjennom boken "Partisanene i Finnmark."

Gjennom intervjuet med avisen *Nationen* i 1969 uttrykker Hans Kristian Eriksen en dyp bevissthet om behovet for å dokumentere og bevare historien om partisanene i Finnmark før det blir for sent. Han reflekterer over den stadig synkende tilgjengeligheten av overlevende fra denne tiden og det reduserte antallet primærkilder etter hvert som tiden går. Han er selv veldig

klar på dette når han har diskutert bokens og hvorfor han har valgt å skrive den: «Siden ingen har skrevet om denne delen av krigen et kvart århundre etter den tok slutt, fant jeg ut at det burde settes på trykk før det ble for sent. Min hovedkilde er den eneste gjenlevende nordmannen av de 13 første partisanene» (*Nationen*, 1969). Eriksen erkjenner dermed at med færre gjenlevende og primærkilder blir det stadig vanskeligere å få et fullstendig bilde av partisanenes innsats og opplevelser under andre verdenskrig. Denne bevisstheten om tidspresset og det økende behovet for å bevare historien kan ha drevet Eriksen til å handle raskt og få satt historien på trykk gjennom boken *Partisanene i Finnmark*. Han føler kanskje et kall til å fylle et tomrom i litteraturen og sikre at historien om partisanenes motstandsaktiviteter ikke går tapt. Ved å dokumentere og formidle historien mens det fortsatt er mulig å gjøre det med hjelp av de som har direkte erfaringer, ønsker Eriksen å bidra til å bevare minnet om partisanenes innsats og offer for kommende generasjoner. På denne måten kan motivasjonen om å få satt historien på trykk før det blir for sent ses som en drivkraft for Eriksen i hans arbeid med å skrive om partisanene i Finnmark. Han ser det som en kritisk oppgave å bevare historien og minnene om denne perioden før de forsvinner, og hans innsats i å dokumentere og formidle denne historien reflekterer dette ønsket om å bevare arven etter partisanene for fremtidige generasjoner.

3.2.4 Motiv 4: Pliktfølelsen for å bringe fram fortellingene

Hans Kristian Eriksen følte en sterk personlig plikt til å bringe frem de forholdene og opplevelsene som partisanene opplevde under krigen. I et intervju med avisen *Fremover*, understreket Eriksen at han anså det som sin plikt å trekke frem disse historiene i lyset, da han mente at dette var stoff som holdt på å gå tapt. Han var bekymret for at levende minner og dokumentasjon fra denne perioden gradvis ville viskes ut, og han følte en form for presserende ansvar for å samle og dokumentere disse historiene før det var for sent. Eriksen selv blir konfrontert av journalisten til avisen *Fremover* om det ikke er nok krigslitteratur fra før av? hvor Eriksen svarer «det kan så være. I alle fall er det ikke det om den krigen som foregikk i Finnmark» (Ødegaard, 1969). Som en som var dypt forankret i lokalsamfunnet på Kiberg og engasjert i nordnorsk kulturliv, kunne Eriksen ha følt en nært knyttet tilknytning til de historiske hendelsene som fant sted i regionen under krigen. Han kunne ha følt at det var hans plikt å sikre at historiene om partisanene ikke ble glemt eller forvrengt, men i stedet ble rettferdig og nøyaktig fremstilt for ettertiden. Eriksen kunne også ha følt en moralsk forpliktelse til å gi en stemme til de som hadde kjempet mot nazistene i det skjulte og ofret så mye for Norges frihet. Gjennom å dokumentere og formidle deres historie, kunne han ha

ønsket å hedre deres mot og offer, samtidig som han ønsket å advare mot de grusomhetene som krig fører med seg. På denne måten kunne følelsen av plikt til å bringe frem partisanenes forhold under krigen ha vært en sentral motivasjon for Eriksen i hans arbeid med å skrive om.

I hans pliktfølelse kan en se en form for ønske om å rette opp i en historisk urett. Dette er noe han viser gjennom sitt arbeid med å dokumentere partisanenes historie. Han følte at det var en mangel på anerkjennelse og rettferdighet for de som hadde deltatt i partisanaktivitetene under krigen, spesielt i Finnmark. Eriksen mente at partisanene hadde blitt oversett eller undervurdert i den etablerte fortellingen om krigen i Norge. Eriksen sier selv i et intervju «Dette er også et forsøk fra min side på å trekke Finnmark med i krigen som foregikk i Norge. Vi har lett for å se over krigen i Finnmark» (Ødegaard, 1969). Han ønsket derfor å gi dem den anerkjennelsen de fortjente og å korrigere det historiske narrative som hadde neglisjert deres bidrag og offer. Han gjorde seg til en talsperson for partisanene og deres sak, og en klan tenke seg at han så på sitt arbeid som en måte å rette opp denne historiske urettferdigheten på.

3.2.5 Motiv 5: Viktigheten av å lære av historien

En faktor Eriksen tar opp var viktigheten av å lære av tidligere hendelser. Han var dypt overbevist om viktigheten av å lære av historien, spesielt når det gjaldt krigstidens erfaringer. Han mente at å forstå fortiden var nøkkelen til å forme fremtiden og unngå gjentakelse av tidligere feil. Gjennom sitt arbeid med å dokumentere partisanenes historie ønsket Eriksen å formidle viktige lærepunkter som kunne være til nytte for kommende generasjoner. Dette er noen han selv poengterer i en rekke intervjuer rundt lanseringen av boken sin «skulle vi bli ferdig med krigen, ville vi stå uten de nødvendige erfaringer i en eventuell ny krig -det er iallfall mitt syn at vi må «ruste oss» med åndelige våpen» (*Nationen*, 1969). En kan tolke dette som at Eriksen trodde at kunnskapen om partisanenes innsats og opplevelser kunne være med på å skape et mer nyansert og helhetlig bilde av krigens realiteter. Ved å studere hvordan partisanene handlet og hva de gikk gjennom, mente Eriksen at man kunne trekke lærdommer som var relevante også i dagens samfunn. Disse lærdommene kunne inspirere til mot og handlekraft i møte med fremtidige utfordringer, både i krig og i fredstid. Eriksen var derfor drevet av en dyp overbevisning om at historien ikke bare var noe som tilhørte fortiden, men også hadde en direkte relevans for nåtiden og fremtiden. Han mente at å rette blikket mot fortiden ikke bare var en plikt, men også en nødvendighet for å skape et mer opplyst og beriket samfunn. På denne måten var en av Eriksens viktigste motivasjoner å sikre at historien ikke ble glemt, men tvert imot ble brukt som en ressurs for å styrke samfunnets forståelse,

beredskap og evne til å lære av sine feil og suksesser. I denne forståelsen av historiens rolle ligger det også en dypere form for plikt og ansvar. Eriksen ser det som sin oppgave å rette opp historiske urettferdigheter og å gi stemme til de som tidligere har blitt oversett eller glemt. Ved å dokumentere og formidle historiene til partisanene i Finnmark, søker Eriksen å sikre at deres bidrag og offer ikke går tapt i glemselen. Han erkjenner at historien ikke bare handler om fortiden, men også om å forme vår forståelse av nåtiden og vårt syn på fremtiden.

I avslutningen av forordet til boken *Partisaner i Finnmark*, avdekker Hans Kristian Eriksen en dypfølt ambisjon om å tilføre noe verdifullt til den omfattende historien om Norges krig under andre verdenskrig. Når Eriksen skriver i forordet til boken sin at «det er mitt håp at denne beretningen kan være et lite bidrag til denne historien» (Eriksen, 1969, s. 10), viser han en ydmyk tilnærming som antyder en erkjennelse av at selv om hans beretning kan kaste lys over en sentral del av krigen gjenstår det fortsatt mye mer å utforske og avdekke. Denne ydmyke tilnærmingen viser en dypere forståelse av historiefortellingens begrensninger og dens ufullkommenhet. Ved å innse at historien alltid vil ha flere lag og aspekter som kan utforskes videre, viser Eriksen en større bevissthet om historiefagets kompleksitet.

Eriksen viser også en forståelse av at deler av krigshistorien, spesielt de som omhandler partisanene i Finnmark, har blitt forsømt eller oversett. Han uttrykker håp om at hans arbeid kan bidra til å belyse en skyggelagt del av krigen og gi en stemme til de glemte hendelsene og de som deltok i dem, dette blir klart uttrykt med hans ord «Men det var ikke så mange som overlevde. Derfor ligger mye av den denne krigens historie i skygge» (H. F. Eriksen, 1969, s. 10). Dette antyder at Eriksens motivasjon går dypere enn bare å informere; han har en dypere ønske om å sikre at deres historie blir en integrert del av den bredere norske krigshistorien. Videre uttrykker Eriksen en vilje til å hedre innsatsen til de norske soldatene som kjempet på Sovjetunionens side, de som har blitt oversett, og sikre deres historie. Dette understreker betydningen av å lære av historien, ikke bare for å forstå fortiden, men også for å forme fremtiden. Gjennom å bringe disse oversette historiene til lys, ønsker Eriksen å gi en advarsel om farene ved å ignorere eller glemme visse deler av vår fortid. Han viser at historiefortelling ikke bare handler om å informere, men også om å lære av fortiden for å skape en bedre fremtid.

3.2.6 Oppsummering av hovedfunn

Hans Kristian Eriksen ble drevet av flere motivasjoner til å skrive om partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. For det første, hans sterke personlige engasjement og nære tilknytning til regionen, født og oppvokst i Kiberg på Varangerhalvøya, ga ham en unik innsikt og motivasjon til å utforske og dele historiene fra denne perioden. Hans personlige opplevelser og refleksjoner fra den krigsherjede tiden ga et intimt perspektiv som inspirerte hans skriveprosess. Eriksen følte også en form av moralsk plikt til å dokumentere og formidle historiene om partisanene før det var for sent. Med en voksende bekymring for at levende vitnesbyrd og primærkilder gradvis ville forvitne, opplevde han et presserende behov for å fylle et tomrom i litteraturen og sikre at partisanenes bidrag og ofre ikke ble forbigått av historien. Videre var Eriksen drevet av en erkjennelse av den manglende dokumentasjonen og litteraturen om partisanaktiviteter i Finnmark. Motivert av en intensjon om å korrigere denne mangel, følte han en forpliktelse til å dykke inn i forskning og skriving for å gi en mer helhetlig og nyansert forståelse av den norske motstandskampen under andre verdenskrig. Eriksen følte også en dypt forankret plikt til å gi stemme til partisanenes erfaringer og skildre deres bidrag til motstandskampen. Han ønsket å rette opp det historiske narrative som hadde forsømt eller undervurdert deres innsats og ofre, og dermed, gjennom sitt arbeid, formidle en rettferdig og nøyaktig fremstilling av deres rolle. Til slutt, Eriksen var drevet av en dyp overbevisning om betydningen av å lære av historien og formidle viktige lærepunkter til fremtidige generasjoner. Han trodde at en mest mulig fullstendig forståelse av fortiden var essensiell for å forme en bedre fremtid og unngå gjentakelse av tidligere feil. Samlet sett demonstrerer disse motivasjonene Eriksens dype forståelse av historiens betydning og hans engasjement for å bevare og formidle partisanenes historie. Gjennom sitt arbeid ønsket han å sikre at partisanenes bidrag og ofre ble riktig anerkjent og respektert som en integrert del av den norske krigshistorien, og deres historie ble bevart for ettertiden.

4 Kjell Fjørtoft

Kjell Fjørtoft publiserte flere bøker på 1980-tallet som utforsket partisanaktivitetene i Finnmark. Jeg har valgt å analysere to av disse verkene: *Dramaet på Arnøy*, utgitt i 1981, og *Lille-Moskva: Den glemte krigen*, utgitt i 1983. For å undersøke Fjørtofts motiver har jeg også konsultert en rekke avisartikler som ble utgitt før utgivelsen av bøkene, samt flere intervjuer som Fjørtoft gjorde med aviser i forbindelse med boklanseringene og i etterkant.

Boken til Kjell Fjørtoft *Dramaet på Arnøy* tar for seg den dramatiske fortellingen om tre partisaner, to nordmenn og en sovjetisk telegrafist som ble satt i land på Arnøya i 1943 (Fjørtoft, 1981, s. 7–11). Under krigen ble Arnøy et strategisk sted for aktiviteter knyttet til spionasje og motstandskamp mot den tyske okkupasjonsmakten. Boken beskriver hvordan partisanene, etter å ha blitt landsatt på øya, måtte stole på støtte fra lokalbefolkningen for å overleve. Etter intense konfrontasjoner med tyske styrker endte det i et blodbad, der flere tyske soldater ble drept, men også mange sivile fra Arnøy mistet livet. Etter krigen ble flere av lokalbefolkningen utsatt for avhør og represalier fra tyske myndigheter (Fjørtoft, 1981). Men hva var motivasjon til Fjørtoft for å skrive om partisanene? Dette er noe jeg skal forsøke å utforske.

En kan si at Kjell Fjørtoft hadde flere ulike motivasjoner for å skrive boken *Tragedien på Arnøy*. Et av disse kan ha vært hans ønske om å belyse og utforske de norske partisanenes opplevelser og endrede oppfatninger under krigen. Dette inkluderte deres reise fra Norge til Sovjetunionen i 1940-41 og hvordan deres ideologiske ståsted utviklet seg i møte med det kommunistiske samfunnet der. Fjørtoft utdyper om dette i et intervju med avisen Lofotposten om hvordan de norske partisanene ble sjokkert over den egentlige tilstanden livet deres i Sovjetunionen (H. Markussen & Altmann, 1981). En kan tenke seg at Fjørtoft ønsket å gi disse partisanene en stemme og fremheve deres perspektiver som krigsdeltakere, spesielt i lys av den begrensede offentlige anerkjennelsen de hadde fått tidligere. Videre kan en se hvordan Fjørtoft ønsket å utforske de psykiske belastningene som partisanene sannsynligvis sto overfor, både under krigen og etterpå. Han skrev om hvordan dere intense krigsinnsats og den komplekse situasjonen de møtte i etterkrigstiden kunne ha resulterte i alvorlige psykiske utfordringer, Fjørtoft brukte ord som «alvorlig påkjenning» for å beskrive (H. Markussen & Altmann, 1981). Fjørtoft hadde en motivasjon knyttet til å avdekke eventuelle interne konflikter partisanene måtte ha opplevd, spesielt i forhold til hvordan de skulle håndtere informasjonen de satt inne med etter å ha vært en del av den sovjetiske hæren. Gjennom disse

ulike motivene ønsket Fjørtoft å bidra til en mer nyansert forståelse av partisanenes historie og de utfordringene de møtte både under og etter krigen (H. Markussen & Altmann, 1981).

I et intervju med avisen Nordlys rundt lanseringen av boken sin *Lille Moskva*, får en et innblikk i hvordan Kjell Fjørtofts motivasjon og tilnærming til historisk forskning. Fjørtoft starter intervjuet med å avsløre at han har fått tilgang til over 6000 hemmelig stemplede Gestapo- og Wehrmacht-dokumenter fra krigen i Nord-Norge. Han antyder at disse dokumentene inneholder ny informasjon som vil utfordre den eksisterende forståelsen av hva som skjedde i Nord-Norge under krigen og vil føre til debatt blant historikere og allmennheten (Hofsø, 1983). Bokens hovedfokus er på de 45 nordlendingene som lot seg verve som partisaner av Sovjetunionen, her fikk de opplæring og kjempet mot tyskerne i Nord-Norge og Finnmark. Fjørtoft fremhever at dette er et fullstendig glemt kapittel i norsk historie, og at kun 17 av de 45 overlevde. Han legger vekt på at både boken er basert på grundig forskning, der han har benyttet seg av mikrofilmer fra arkiv i Washington samt ukjente fotografier fra krigsårene i Nord-Norge (Hofsø, 1983).

Det mest oppsiktsvekkende ved Fjørtofts tilnærming er hans vilje til å bruke fullt navn på alle involverte, til tross for at dette kan føre til kontroverser og nye stormer. Fjørtoft sier dette i intervjuet: «jeg er kommet til, etter å ha pløyet igjennom stoffet, at det ikke er historikerne som forteller vår historie, men de som sitter slik til at de kan holde historiske dokumenter tilbake» (Hofsø, 1983). Fjørtoft hevder dermed at historikerne ikke forteller den sanne historien, men at det er de som sitter på historiske dokumenter som har makten til å forme historien. Dette kan illustrerer Fjørtofts ønske om å avsløre sannheten, uavhengig av konsekvensene, og å gi stemme til de som har blitt oversett eller feilaktig fremstilt i historiebøkene (Hofsø, 1983). Dette kan indikere en dyp mistillit til etablerte historiefaglige metoder og institusjoner. Mens det er viktig å være kritisk til makten som historikere og arkivarer kan ha over historiske fortellinger, kan Fjørtofts perspektiv også bære med seg en farlig presedens. Ved å antyde at sannheten ligger i arkivene og ikke nødvendigvis i historikerens tolkning, åpner Fjørtoft opp for en potensiell forvrengning av historiske fakta og en subjektiv tolkning av dokumentasjon. Dette kan føre til at enkeltpersoner eller grupper med tilgang til historiske kilder kan manipulere eller selektivt presentere informasjon for å fremme bestemte agendaer eller ideologier. Samtidig kan Fjørtofts tilnærming bidra til å undergrave tilliten til etablerte historiefaglige institusjoner og metoder, og kan skape en atmosfære av skepsis og usikkerhet rundt historisk kunnskap og forskning. Dette kan føre til at ulike versjoner av historien konkurrerer om legitimitet, og at den offentlige forståelsen av fortiden

blir fragmentert og polarisert. Derfor er det viktig å balansere ønsket om å avdekke skjulte eller underrepresenterte historier med behovet for å bevare integriteten til historisk forskning og kunnskap. En slik balanse kan bidra til å sikre at det historiske narrative er basert på nøye analyse av tilgjengelig dokumentasjon og en bredere forståelse av historiefaget, samtidig som man erkjenner og utforsker de maktdynamikkene som kan påvirke tilgangen til historisk materiale.

I intervjuet med Porsgrunns Dagblad den 27.09.1983 avslører Kjell Fjørtoft betydningsfulle detaljer som ytterligere utfyller hans forskning om den oversette dimensjonen av krigen i Finnmark under andre verdenskrig. «Det er alvorlige saker, ting de norske myndigheter har prøvd å skjule i mange år. Jeg forsøkte først å finne materialer til boka her i Norge, men ble nektet» (Porsgrunns Dagblad, 1983) her beretter Fjørtoft om sin innledende utfordring med å skaffe kildemateriale i Norge, som resulterte i avslag på tilgang. Deretter ble han nødt til å søke utenlands, og gjennom eksterne kilder skaffet han seg adgang til 6000 dokumenter fra Washingtons nasjonale bibliotek. Disse dokumentene inneholdt følsom informasjon, inkludert materiale fra enkeltpersoner som senere ble henrettet (Porsgrunns Dagblad, 1983).

Det mest bemerkelsesverdige aspektet av Fjørtofts påstander er hans påpekning av at de norske myndighetene gjennom mange år har forsøkt å skjule alvorlige hendelser. Han avdekker detaljer om hvordan 45 individer lot seg verve til Sovjetunionen for å delta i kampen for Finnmarks sak under krigen. Disse personene vendte tilbake til Finnmark og ble involvert i en krigsrealitet som skilte seg betydelig fra den som tidligere var kjent. Deres aktiviteter ble gjenstand for overvåkning av etterretnings- og politimyndigheter, og kun 17 av de 45 overlevde (Porsgrunns Dagblad, 1983). Fjørtoft påpeker videre at politisk overvåkning alltid har blitt benektet av norske myndigheter. Likevel avslører han at justisminister Trygve Lie instruerte sjefen for utrykningspolitiet i Oslo, Jonas Lie, til å reise med seks medarbeidere til Kirkenes for å iverksette overvåkning av mistenkte personer. Dette ble utført uten de berørtes viten, og kartoteket ble etterlatt i Kirkenes og senere oppdaget av Gestapo, som deretter registrerte 1000 personer (Porsgrunns Dagblad, 1983). Det er klart at Fjørtoft hadde som mål å kaste lys over den skjulte historien om overvåkning og forfølgelse av borgere i Finnmark under krigen. Hans forskning avdekket detaljer som tidligere hadde vært ukjente eller skjulte, og bidro dermed til å gi en mer komplett forståelse av hendelsene som utspilte seg i Finnmark under andre verdenskrig. Disse avsløringene kan ha dype implikasjoner for vår forståelse av den norske motstandskampen og den politiske situasjonen i landet under okkupasjonen (Porsgrunns Dagblad, 1983).

Kjell Fjørtoft har også i ettertid av sine utgivelser og diverse uttalelser blitt møtt med kritikk for sine utsagn og sine motiver for å skrive disse bøkene. I avhandling til Joakim Markussen fremhever han hvordan Fjørtoft aktivt forsøkte å vinne støtte og overbevise andre om at hans syn på partisanenes innsats var den korrekte. Markussen viser til en konfrontasjon mellom Fjørtoft og Gunnar Pedersen på 1980-tallet, en historiker som ikke delte Fjørtofts perspektiv på partisanene. Pedersen, som tidligere hadde forsket på den militære motstanden i Troms, motsatte seg Fjørtofts påstander og mente at de ikke var helt korrekte (J. A. Markussen, 2020, s. 169–170). Pedersen fryktet at Fjørtofts fremstilling i *Lille Moskva* kunne bli oppfattet som den fulle sannheten om hendelsene i Finnmark under krigen. Han følte derfor behov for å korrigere og komme med kritiske bemerkninger til Fjørtofts påstander. I sitt svar på Pedersens kritikk, forsøkte Fjørtoft å avvise Pedersens synspunkter og undergrave hans argumenter (J. A. Markussen, 2020, s. 170). Markussens analyse indikerer at Fjørtoft var svært opptatt av å vinne støtte og argumentere for sitt syn, selv når det innebar å konfrontere andre historikere. Gjennom dette eksempelet mener Markussen at det illustrerer hvordan Fjørtoft ikke bare var opptatt av å presentere sin versjon av historien, men også aktivt arbeidet for å få andre til å akseptere den som den definitive sannheten. Markussen poengterer også hvordan dette viser hvordan Fjørtoft brukte offentlige debatter og konfrontasjoner for å fremme sitt eget syn og styrke sin posisjon som en autoritetsfigur innenfor feltet (J. A. Markussen, 2020, s. 170).

Markussens analyse belyser hvordan Fjørtoft ikke bare var opptatt av å presentere sin versjon av historien, men også aktivt arbeidet for å få andre til å akseptere den som den definitive sannheten. Dette viser hvordan Fjørtoft var en engasjert aktør innenfor historiefortellingen og hvordan han benyttet seg av offentlige debatter og konfrontasjoner for å fremme sitt eget syn og styrke sin posisjon som en autoritetsfigur innenfor feltet. Samtidig peker Markussens analyse på utfordringene med å tolke og formidle historie, spesielt når det kommer til kontroversielle temaer som den norske motstandsbevegelsen under andre verdenskrig. Diskusjonen mellom Fjørtoft og Pedersen illustrerer hvordan historikere kan ha ulike perspektiver og tolkninger av historiske hendelser, og hvordan disse perspektivene kan kollidere. Dette understreker viktigheten av å være kritisk og reflekterende i møte med historiske kilder og tolkninger. Videre viser analysen hvordan historikere som Fjørtoft ikke bare presenterer historien, men også aktivt deltar i dens formgivning gjennom å fremme bestemte tolkninger og argumenter. Dette peker på historiefortellingens dynamiske karakter og hvordan historien stadig blir formet og redefinert gjennom diskusjoner og debatter mellom forskere og aktører innenfor feltet.

Markussen skriver også hvordan Kjell Fjørtoft representerte en nøkkelaktør som tok initiativ til å framstille de nordnorske krigsbegivenhetene i dette nye offerperspektivet som hadde vokst fram. Fjørtoft, med sin bakgrunn som journalist, forfatter og filmskaper, utmerket seg som en betydelig bidragsyter til utviklingen av nordnorsk patriotisme. Han hadde allerede, innen 1983, en imponerende portefølje med utgivelser, hvor flertallet fokuserte på saker med et karakteristisk nordnorsk preg (J. A. Markussen, 2020, s. 166). Markussen trekker fram Fjørtofts anerkjennelser og betydningen av hans rolle i kulturlivet. Tildelingen av Troms fylkestings kulturpris i juni 1983, etterfulgt av hans valg som formann for Nordnorsk forfatterlag i 1984, understreker Fjørtofts innflytelse. Nordnorsk forfatterlag, som i stor grad reflekterte nordnorsk regionalisme, mottok også Fritt ord-prisen samme år. Dette understreker Fjørtofts betydelige posisjon i kulturmiljøet. (J. A. Markussen, 2020, s. 166). Markussen viser også til Fjørtofts dybdekunnskap om den nordnorske krigshistorien, spesielt gjennom hans journalistiske dekning av spionsaker der tidligere partisaner ble etterforsket og dømt for spionasje til fordel for Sovjetunionen. Dette gir et viktig bakteppe for å forstå Fjørtofts engasjement og tilnærming til krigshistorien, spesielt i hvordan han valgte å presentere den fra et offerperspektiv. Fjørtofts innsikt i tidligere saker knyttet til partisaner skapte en unik tilnærming til historiefortellingen, der han bidro til å fremheve ofrenes rolle og lidelse som sentrale elementer i den nordnorske krigs-narrative (J. A. Markussen, 2020, s. 166).

Markussen peker på hvordan Kjell Fjørtoft gjennom boken *Lille-Moskva: Den glemte krigen* ikke bare utfordret den etablerte fortellingen om partisanene, men også ga uttrykk for en kritisk holdning til norske myndigheters behandling av partisanene (J. A. Markussen, 2020, s. 167). Fjørtoft retter særlig oppmerksomheten mot norsk-tyske forhandlinger om å la norske soldater tjenestegjøre som grensevakt mot Sovjetunionen under tysk kommando. Han titulerer dette under kapitteloverskriften «Sovjet farligere enn tyskerne?» og konkluderer kontroversielt med at norske myndigheter, representert ved det norske offiserskorpset, anså Sovjetunionen som en større trussel enn tyskerne som allerede hadde okkupert Norge (Fjørtoft, 1983, s. 33–35). Markussen viser hvordan Fjørtoft, gjennom denne konklusjonen, forsøker å belyse norske myndigheters langvarige frykt for Sovjetunionen som en forklaring på hvorfor partisanene ikke tidligere hadde fått oppmerksomhet i den etablerte fortellingen. Fjørtoft argumenterer for at frykten for Sovjetunionen i etterkrigstiden hadde ledet til overvåkning av partisanene, og han uttrykker bitterhet over at partisanene, på tross av sin aktive motstandskamp for et fritt Norge, ble oversett i fortellingen om andre verdenskrig i Norge (J. A. Markussen, 2020, s. 167-168). Markussen peker på Fjørtofts rolle som en kritisk

talsperson på vegne av partisanene. I boken plasserer Fjørtoft seg som en talsperson for partisanene og setter spørsmål ved rettferdigheten og nøyaktigheten i den etablerte fortellingen. *Lille-Moskva* blir derfor ikke bare et forsøk på å introdusere nye elementer i den norske krigshistorien, men også en innsats for å redusere betydningen av aspekter som tidligere har vært avgjørende i den etablerte fortellingen (J. A. Markussen, 2020, s. 167-168).

Kjell Fjørtoft, gjennom sine litterære verk, har fremstått som en forfatter som utfordrer den konvensjonelle fortellingen om partisaner historien i Norge. I hans bøker utgitt tidlig på 1980-tallet, graver Fjørtoft dypt inn i historien og utforsker den underkjente delen av norsk krigshistorie. Gjennom grundig forskning, omfattende dokumentasjon, bruk av kilder som tidligere ikke har vært tatt i bruk avdekker han et bilde av behandlingen og opplevelsen til partisanene som avviker sterkt fra den offisielle fremstillingen i norsk krigshistorie. Med et kritisk blikk rettet mot den nasjonale fortellingen om andre verdenskrig, viser Fjørtoft hvordan partisanene har blitt forsømt og undervurdert av norske myndigheter. Han gransker nøye hvordan deres bidrag til motstandskampen har blitt nedtonet og til dels ignorert av historiebøkene. Ved å peke på mangelen på anerkjennelse og respekt som partisanene møtte, antyder Fjørtoft implisitt en kritikk av den etablerte fortellingen om heltetmotstanden mot okkupasjonsmakten. Videre utforsker Fjørtoft den politiske konteksten som formet behandlingen av partisanene, og hevder at norske myndigheter hadde en interesse i å skjule omfanget av deres innsats. Gjennom grundige første beskrivelser av behandlingen av partisanene avdekker Fjørtoft en skjult historie av mistenksomhet, stigmatisering og forsømmelse fra norske myndigheters side.

Gjennom hans nøyaktige og detaljerte beskrivelser av partisanenes opplevelser og behandling, antyder Fjørtofts verk på en subtil måte en dyptgripende kritikk av den offisielle historiefortellingen om partisaner i Norge. Hans arbeid bidrar til å kaste nytt lys over denne delen av norsk krigshistorie og utfordrer leserne til å revurdere deres oppfatninger av motstandskampen under andre verdenskrig. Kjell Fjørtoft støtter sin kritiske tilnærming til partisaner-historien gjennom grundig bruk av kilder og dokumentasjon i sine verk. Han trekker på et bredt spekter av kilder, inkludert offisielle dokumenter, korrespondanse, dagbøker og øyenvitneskildringer for å belyse den underkjente delen av norsk krigshistorie. Imidlertid er det bemerkelsesverdig at noen av disse kildene, spesielt tidligere partisaner, nektet å samarbeide eller stille opp til intervjuer. Denne motviljen fra noen av de involverte aktørene understreker ytterligere Fjørtofts poeng om den manglende anerkjennelsen og respekten som partisanene ble møtt med. Ved å vise til disse nektelsene og utfordringene med

å samle autentiske vitnesbyrd, understreker Fjørtoft indirekte den dypt rotfestede motstanden og skepsisen som fortsatt eksisterer mot å avdekke denne delen av historien. Samtidig gir det et innblikk i den vedvarende betydningen av å utforske og fremheve stemmene til de som har blitt forsømt eller undertrykt i den offisielle fortellingen.

Joakim Markussen, i sin avhandling, har analysert Kjell Fjørtofts verk, påpeker den betydningsfulle rollen Fjørtoft spilte i å belyse den oversette delen av norsk krigshistorie. Markussen påpeker hvordan Fjørtofts arbeid ikke bare avdekket den undertrykte historien om partisanene, men også utfordret den etablerte nasjonale fortellingen om krigshistorien. Ved å bringe frem tidligere oversett materiale og alternative perspektiver, bidro Fjørtoft til å skape et mer nyansert bilde av krigens virkelighet, samtidig som han avslørte mangler og forsømmelser i den offisielle historien (J. A. Markussen, 2020, s. 172). Markussen anerkjenner Fjørtofts evne til å navigere gjennom kompleksiteten og kontroversene knyttet til partisanenes rolle, samtidig som han kritiserer den politiske og kulturelle konteksten som bidro til å undertrykke deres historie (J. A. Markussen, 2020, s. 172).

Derimot har Fjørtofts tilnærming møtt en del kritikk. Joakim Markussen diskuterer også hvordan Kjell Fjørtoft strategisk brukte sin posisjon om en utenforstående, en «ikke-fagmann», til å fremstille seg selv som en opprører mot den etablerte historikerkretsen (J. A. Markussen, 2020, s. 172). Ved å hevde at han hadde «tråkket inn i historikernes sirkler med et annet syn», mener Markussen at dette antyder Fjørtoft at historikerne var motstandere av hans perspektiv og at de aktivt motarbeidet ham. En kan si at Fjørtoft har valgt å bruke denne taktikken for å gi inntrykk av at han representerte en alternativ sannhet som var undertrykt av etablerte historikere og myndigheter. Fjørtofts påstander om at dokumenter ble fjernet fra arkivmateriale forsterket også dette bildet av motstand fra myndighetene og historikermiljøet. Ved å hevde at «folk fra de hemmelige tjenester» var involvert i å holde viktige dokumenter unna offentligheten, styrket Fjørtoft sitt eget narrativ om at det eksisterte en skjult sannhet om partisanene som myndighetene ønsket å fortie. Markussen tar opp hvordan Fjørtoft brukte mediebildet som en mekanisme for å aktivt kommunisere sitt syn om at staten forsøkte å holde «sannheten» gjømt (J. A. Markussen, 2020, s. 172). Fjørtoft fremsto som en kritiker av den offisielle norske historien om andre verdenskrig og la grunnlaget for en alternativ fortelling om de nordnorske krigsbegivenhetene, med partiskampen som et sentralt element. Ved å utfordre myndighetenes troverdighet og beskyldte dem for å ha fortiet viktige hendelser, skapte Fjørtoft et bilde av seg selv som en opplyser som avslørte sannheten bak den offisielle fortellingen. Et godt eksempel på det er et intervju Fjørtoft hadde med avisen Finnmarken

Intervjuet gir et innblikk i hans synspunkter angående Kongens kransnedleggelse ved minnebautaen i Kiberg og den generelle anerkjennelsen av partisanenes innsats. Fjørtoft uttrykker en personlig mening om at Kongen kanskje ikke var fullt informert om bakgrunnen for kransnedleggelsen, og at Kongehuset vanligvis unngår å ta politiske standpunkter. Han antyder også at Kongehuset enten ble lurt eller ble gitt misvisende opplysninger om bautaens hensikt (Skotnes, 1983).

Samtidig påpeker Fjørtoft at kransnedleggelsen ble oppfattet som en anerkjennelse av partisanenes innsats av mange, inkludert Thorleif Utne. Han er enig i at dette var viktig for partisanene og deres etterlatte, men understreker samtidig behovet for en offisiell anerkjennelse fra myndighetene. Fjørtoft argumenterer for at partisanene fortjener denne anerkjennelsen og oppreisningen for sin kamp under frigjøringen. Men Fjørtoft går hardt ut med å antyde at Kongehuset har blitt lurt. Fjørtoft blir spurt direkte om han mener Kongehuset har blitt lurt og hans svar var «Det ble enten lurt eller så har det gått ut fra opplysninger som foreslå at bautaen var reist over falne og omkomne fra Kiberg og distriktet» (Skotnes, 1983). Dette intervjuet viser hvordan Fjørtoft bruker media for å styrke sitt historiske bilde, og støtter opp rundt Markussens tanker om at Fjørtoft ønsker å skape ei konkurende fortelling som skal utfordre det den allerede etablerte fortellingen. Fjørtoft viser gjennom dette intervjuet sin kritiske holdning til hvordan myndighetene og Kongehuset håndterer partisanenes historie og innsats under krigen. Han antyder at det kan ha vært manglende informasjon eller misforståelser bak Kongens handling, og understreker viktigheten av en offisiell anerkjennelse fra myndighetene. Dette intervjuet antyder at Fjørtoft er opptatt av å sikre at partisanenes bidrag blir anerkjent og respektert på en offisiell og formell måte, noe som indikerer en kritisk holdning til den eksisterende historiefortellingen og politiske praksisen rundt denne historien.

4.1 Hva motiverte Kjell Fjørtoft til å skrive om partisanene?

4.1.1 Motiv 1: Belyse og utforske de norske partisanenes opplevelser og endrede oppfatninger under krigen

I et intervju med Lofotposten tilknyttet lanseringen av boken *Dramaet på Arnøy* snakker Fjørtoft litt ut om bakgrunnen til hvorfor han selv ønsket å skrive om fortellingen. Han nevner hvordan de norske partisanene som reiste fra Norge til Sovjetunionen i 1940-41 årene opplevde en betydelig endring i oppfatningen av det kommunistiske samfunnet de møtte der (H. Markussen & Altmann, 1981). Dette kan ha vært et av motivene til Fjørtoft som han har

ønsket skal komme tydeligere fram når en snakker om historien til partisanene, og deres egen motivasjon til å bli en del av den sovjetiske siden under krigen, og hvordan deres ideologiske ståsted utviklet seg under krigen. Gjennom sin grundige analyse av hvordan de norske partisanene opplevde Sovjetunionen, forsøker Kjell Fjørtoft å gi en mer nyansert forståelse av deres motivasjon for å bli en del av den sovjetiske siden under andre verdenskrig. Han belyser hvordan partisanenes oppfatning av det kommunistiske samfunnet kunne ha gjennomgått betydelige endringer som et resultat av deres direkte erfaringer. Dette perspektivet er særlig viktig fordi det viser hvordan individuelle opplevelser og synspunkter kan avvike fra de mer generelle og ofte forenklete historiske narrativene. Fjørtofts tilnærming reflekterer en sentral tenkning innen sosialhistorien og den senere nye kulturhistorien, der fokus ligger på å forstå historien fra vanlige folks perspektiv, ofte kalt «historien nedenfra». Denne metoden er rettet mot å avdekke de dagligdagse og personlige erfaringene til individer som sjelden har hatt en stemme i de mer tradisjonelle historiefortellingene. Ved å belyse hvordan enkeltindivider som partisanene opplevde store historiske hendelser og endringer, forsøker Fjørtoft å korrigere eller utfordre det etablerte narrative som har dominert fremstillinger av den norske motstandskampen under krigen. Slik integrerer Fjørtofts arbeid ikke bare en dypere forståelse av de individuelle og personlige opplevelsene til de norske partisanene, men bidrar også til den bredere historiediskursen om hvordan komplekse sosiale og politiske forhold faktisk ble opplevd av dem som levde gjennom dem. Hans fokus på det subjektive og personlige, sammen med en kritisk tilnærming til hvordan historiske hendelser er blitt fremstilt, gjør hans arbeid til et viktig bidrag i å omforme og berike vår forståelse av fortiden.

Bakgrunnen for påstanden om endret syn på det kommunistiske samfunnet kan knyttes til den spesifikke historiske konteksten da disse partisangruppene reiste fra Norge til Sovjetunionen i 1940-41. Dette kan en basere på hvilke forventinger nordmennene hadde til Sovjetunionen på forhånd. Kjell Fjørtoft sier dette i intervjuet med Lofotposten:

De reiste fra ingenting i Norge i årene 1940 og 1941. Og de kom til et Sovjet som var helt annerledes enn de hadde tenkt seg det. Derfor skiftet mange av dem mening om det kommunistiske samfunn. Men dette måtte de tie med så lange krigen varte (H. Markussen & Altmann, 1981, s. 28).

Partisangruppene som reiste til Sovjetunionen gjorde det i en tidlig fase av andre verdenskrig, etter at Norge var blitt okkupert av Tyskland. En kan tenke seg at flere av disse deltakerne hadde en idealisert oppfatning av Sovjetunionen som et alliert motstandssted mot den tyske okkupasjonen. De reiste med forventninger om å finne et solidarisk og rettferdig kommunistisk samfunn som kjempet mot nazismen. Imidlertid kunne virkeligheten i Sovjetunionen ha vært langt mer kompleks enn det de hadde forventet. Sovjetunionen under Josef Stalin hadde en politisk kultur preget av undertrykkelse, masse mord og et autoritært regime. Deltakerne i partisangruppene kan ble konfrontert med realitetene ved det kommunistiske samfunnet i Sovjetunionen, som kanskje ikke samsvarer med deres idealer eller forventninger. Fjørtoft ønsket å utforske hvordan partisanenes ideologiske ståsted ble formet av deres erfaringer under krigen. Ved å undersøke hvordan deres oppfatning av det kommunistiske samfunnet endret seg over tid, kan han prøve å forklare hvordan deres politiske holdninger ble påvirket av de realiteter de møtte.

4.1.2 Motiv 2: Ønske om å gi en stemme til partisanene og deres opplevelser som krigsdeltakere

Motivet om å gi en stemme til partisanene og deres opplevelser som krigsdeltakere er et sentralt element i Kjell Fjørtofts arbeid. Gjennom å skrive om partisanenes historie og deres individuelle opplevelser, ønsket Fjørtoft å belyse deres bidrag til motstandskampen og krigsinnsatsen under andre verdenskrig. Fjørtoft for å utforske dynamikken nærmere omkring hvor vidt partisanene følte et press for å ikke kunne snakke om sine historier verken under krigen eller etter. Fjørtoft poengterer dette med å fortelle: «Og når de kom tilbake til Norge igjen, måtte de tie for å beholde ansiktet overfor det norske storsamfunn» (H. Markussen & Altmann, 1981, s. 28). Å kunne forstå hvordan deltakerne i partisangruppene opplevde endringer i synet på det kommunistiske samfunnet, og hvordan de navigerte gjennom disse utfordringene tilknyttet avslutningen av krigen og innledningen av en kaldkrig, kunne ha vært en sentral drivkraft for Fjørtoft å formidle. Kjell Fjørtoft antyder i intervjuet med Lofotposten en alvorlig påkjenning på partisanene som strekker seg utover de fysiske utfordringene de møtte under krigen. Han peker på de dype psykiske belastningene som disse krigsdeltakerne bar med seg som et resultat av den intense krigsinnsatsen og den komplekse situasjonen de møtte etter andre verdenskrig. Fjørtoft sier i intervjuet «De få som overlevde kom tilbake fra en krigsinnsats så ufattelig at det i dag er vanskelig å forstå den. Var de til å undres over at de ble bitre og stengte seg inne med sine tanker?» (H. Markussen & Altmann, 1981, s. 28). Gjennom å spørre om det er til å undres over at partisanene ble bitre og stengte seg inne med

sine tanker, setter Fjørtoft fokus på den psykologiske byrden disse individene bærer med seg. Han antyder at de kunne ha utviklet en form for emosjonell avstand eller tilbaketrekning som et resultat av de traumatiske opplevelsene de hadde vært vitne til og deltatt i. Fjørtoft antyder at partisanene satt igjen med alvorlige psykiske belastninger som resultat av deres intense krigsinnsats og den komplekse situasjonen de møtte etter andre verdenskrig: «De få som overlevde kom tilbake fra en krigsinnsats så ufattelig at det i dag er vanskelig å forstå den. Var de til å undres over at de ble bitre og stengte seg inne med sine tanker?» (H. Markussen & Altmann, 1981, s. 28). Fjørtoft reflekterer over de overlevende og påpeker at de kom tilbake fra en krigsinnsats som var så ufattelig at det i dag er vanskelig å forstå den fullt ut. Han reiser spørsmål om hvorvidt det er til å undres over at disse individene, som hadde vært vitne til ekstreme forhold og tatt del i en krigsinnsats som strakte seg langt utover det vanlige, kunne ha utviklet en bitterhet og valgt å stenge seg inne med sine tanker. Dette antyder en dyp psykisk påkjenning på partisanene, som ikke bare måtte håndtere de fysiske utfordringene under krigen, men også de mentale utfordringene i etterkant. Fjørtofts refleksjoner gir et innblikk i den menneskelige dimensjonen av krigens etterspill, hvor de psykiske sårene kan være like dype og langvarige som de fysiske. Han understreker viktigheten av å anerkjenne og forstå den psykiske helsemessige belastningen som krigsdeltakere kan bære med seg gjennom livet, og hvordan disse erfaringene kan påvirke deres liv og velvære i lang tid etter at krigen er over.

Kjell Fjørtoft hadde også sine unike motiver og tilnærminger til historieforskning. Som en historiker på 1970-tallet, var han del av den voksende interessen for å utforske historien fra et nedenfra-perspektiv med utgangspunkt i enkeltmenneskers opplevelser. Fjørtoft ble drevet av ønsket om å gå utover tradisjonelle historiske narrative og utforske de personlige historiene til partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. Hans motivasjon lå i å gi en stemme til de enkeltpersonene som hadde deltatt i motstandskampen, og å belyse deres individuelle opplevelser og valg i en tid preget av konflikt og usikkerhet. Gjennom å fokusere på nedenfra-perspektiv av historien, ønsket Fjørtoft å utforske hvordan enkeltmenneskers handlinger og erfaringer formet den større fortellingen om motstandskampen i Finnmark. Dermed kan det hevdes at Fjørtoft, på linje med Eriksen, var en pioner innen nordnorsk historieforskning som valgte å se på fortiden fra et nedenfra og opp-perspektiv, og derved ga en ny dimensjon til forståelsen av historien.

4.1.3 Motiv 3: Informere om de interne konflikter

Fjørtoft diskuterer hvordan partisanene opplevde en form for intern konflikt under og etter krigen. Denne interne konflikten kan tilsynelatende dreie seg om hvordan partisanene skulle håndtere informasjonen de besatt etter å ha vært en del av den sovjetiske hæren og levd i Sovjetiske samfunn. I intervjuet med Lofotposten sier han dette

De reiste fra ingen ting Norge i årene 1940 og 1941. og de kom til et Sovjet som var helt annerledes enn de hadde tenkt seg det. Derfor skiftet mange av dem mening om det kommunistiske samfunn. Men dette måtte de tie med så lange krigen varte. Og når de kom tilbake til Norge igjen, måtte de tie for å beholde ansiktet over for det norske storsamfunn (H. Markussen & Altmann, 1981).

I en tid da Norge gikk fra å være alliert med Sovjetunionen under andre verdenskrig til å bli fiender under den kalde krigen, sto de overfor en kompleks situasjon. Bitterheten og tilbaketrekningen med egne tanker kan sees som et forsøk på å håndtere de endrede politiske relasjonene og den manglende forståelsen fra det norske samfunnet. Dette gir oss et glimt av den menneskelige dimensjonen av krigens etterspill, hvor individene ikke bare måtte takle de fysiske sårene fra kampen, men også de psykologiske utfordringene knyttet til deres rolle og erfaringer i en tid preget av politiske spenninger og endrede allianser." Samlet sett gir dette perspektivet en forståelse av hvorfor deltakerne i partisangruppene kan ha opplevd endringer i sitt syn på det kommunistiske samfunnet, og hvorfor dette aspektet ble viktig å utforske i boken *Dramaet på Arnøy*.

4.1.4 Motiv 4: Økonomisk vinning og troverdighetsfallgruver

Kjell Fjørtofts bok *Dramaet på Arnøy* vekket stor interesse og diskusjon, ikke bare fordi den kastet lys over en lite kjent hendelse under andre verdenskrig, men også på grunn av spekulasjoner om forfatterens motivasjoner. Enkelte hevder at Fjørtoft har valgt å skrive om partisanene og deres dramatiske opplevelser på Arnøy av økonomiske årsaker. Spørsmålet om hva som motiverer forfattere til å velge spesifikke emner og historier er komplekst, og i dette tilfellet har det oppstått teorier som knytter Fjørtofts litterære valg til potensielle økonomiske gevinster. En artikkel i avisen Nordlys tar opp dette temaet rundt bokprosjektet til Fjørtoft.

I kjølvannet av Kjell Fjørtofts bok *Dramaet på Arnøy* har det oppstått sterke reaksjoner i Skjervøy, og anklager om at forfatteren har valgt å skrive boken av økonomiske årsaker har fått næring. Avisen Nordlys rapporterer om lokale borgere som mener at de er blitt utnyttet, og det hevdes at boken inneholder bruk av bilder uten nødvendig tillatelse. For dem som har opplevd tortur og dødsdom hengende over seg, fremstår det som spesielt utfordrende å se dramaet på Arnøy bli brakt frem som et diskusjonstema rundt om i bygdene. Henstillinger om å avstå fra å utgi boken ser ikke ut til å ha blitt hørt (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). I intervjuet uttrykker en 70 år gammel lokal innbygger, Karl Lauritzen fra Laukøy, sterke meninger om boken. Han hevder at *Dramaet på Arnøy* er et spekulasjonsdrama i penger og understreker at mye av det som er skildret ikke stemmer med virkeligheten. Lauritzen, som selv var en av de impliserte i hendelsene på Arnøy, minner om den dramatiske siste fasen av agentdramaet i april 1943 og gir en personlig beretning om å være blant de siste som så de tre likviderte i live. Han forteller også om sin egen dødsdom og påfølgende fangenskap i Tyskland, og hvordan han veide kun 71 kilo ved avreise fra Norge og kun 38 kilo ved Tysklands kapitulasjon (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Lauritzen stiller også spørsmål ved bokens troverdighet og hevder at mye av stoffet kan være hentet fra naziavhør, der de tyske avhørene skrev ned tilståelser slik de selv ønsket det. Etter 40 år erkjenner Lauritzen at det ikke er enkelt å huske detaljer, men han avviser påstandene om at deltakerne gjorde det for betaling. Han påpeker at de fleste var fedrelandspatrioter og understreker at de var amatører både blant agentene og de som var medhjelpere (Henriksen & Halden, 1981, s. 20).

Når Kjell Fjørtoft ble konfrontert med anklagene avviste han kategorisk disse påstandene. Fjørtoft påpeker at han har basert boken på informasjon fra politiforklaringene som de involverte avga i landsvikerarkivet. Denne kilden, som er dokumentasjon fra den tiden da nazistiske avhør ble gjennomført, gir et historisk grunnlag for Fjørtofts arbeid (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Ved å bruke politiforklaringene som et primært grunnlag for bokens innhold, søker forfatteren å vise at hans arbeid er fundamentert i historisk materiale som er verifiserbart og troverdig. Fjørtoft går videre med å avvise påstandene om at han har benyttet opplysninger framkommet under tortur. Dette er en viktig avvisning, da anklagene om bruk av torturerte opplysninger kan kaste en skygge over bokens troverdighet. Ved å klargjøre at han har unngått å benytte informasjon framkommet under tvang, forsøker Fjørtoft å bevare integriteten til sitt historiske arbeid og samtidig adressere bekymringene rundt etiske spørsmål knyttet til bruk av slike opplysninger (Henriksen & Halden, 1981, s. 20).

Fjørtoft hevder også å ha grundig kryssjekket alle forklaringer som er inkludert i boken. Dette indikerer at forfatteren har gjort en betydelig innsats for å verifisere og validere informasjonen fra ulike kilder. Ved å benytte en metode med kryss sjekking søker han å sikre nøyaktigheten av det som er presentert og dermed styrke troverdigheten til hele arbeidet (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Betydningen av bruken av familiebilder fra hovedpersonenes familiemedlemmer blir også understreket av Fjørtoft. Ved å insistere på at disse bildene er hentet fra familiene selv og ikke brukt uten tillatelse, søker han å avklare spørsmål rundt personvern og etiske retningslinjer (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Dette bidrar til å støtte opp om påstanden at hans tilnærming til bokprosjektet har vært respektfull og etisk forsvarlig gjennomgående. Til tross for lokale reaksjoner og kritikk viser Fjørtoft ingen tegn til å beklage utgivelsen av boken. Dette blir understreket ved dette i intervjuet:

«stemmer det at du har fått henstillinger fra folk i Skjervøy om å ikke skrive boka?»
- «Ja det har kommet noen få slike henvendelser. Det står imidlertid klart at jeg som historiker ikke kan ta hensyn til at enkeltindivider skal dirigere hva jeg skal skrive eller ikke.» (Henriksen & Halden, 1981, s. 20).

Denne posisjonen reflekterer hans tro på ytringsfrihet og historikers autonomi når det gjelder å formidle historiske fakta og hendelser, selv om dette kan føre til kontroverser eller uenigheter.

Problemer kan oppstå når det knyttes pengespekulasjoner til Kjell Fjørtofts motivasjon for å skrive boken *Dramaet på Arnøy*. Spesielt når boken tar for seg dramatiske hendelser under krigen, vekkes bekymringer om forfatterens integritet og troverdighet. For det første kan påstander om økonomiske hensikter skape tvil om troverdigheten til Fjørtofts arbeid. Lesere kan begynne å stille spørsmål ved om forfatteren bevisst har valgt å presentere fakta på en måte som appellerer til publikum og gir økonomisk gevinst, noe som potensielt kan påvirke bokens objektivitet i det lange løp. Denne tvilen kan utvide seg til en bredere mistillit til bokens pålitelighet. Leserne kan begynne å sette spørsmålstegn ved kildegrunnlaget og undersøkelsesmetodene som Fjørtoft har anvendt, og tvilen kan spre seg til hele den presenterte historien. Dette kan påvirke hvordan hendelsene blir oppfattet og husket, da de nå sees gjennom linsen av mulige økonomiske motivasjoner. Videre kan spekulasjoner om økonomiske hensikter påvirke forståelsen av Fjørtofts evne til å behandle hendelsene objektivt. Leserne kan stille spørsmål ved om forfatteren har utelatt visse detaljer eller perspektiver for å tilpasse seg en narrativ som tiltrekker seg mest oppmerksomhet og dermed

mest økonomisk gevinst, i stedet for at fokuset er på å presentere det som faktisk skjedde. Denne mistanken kan også påvirke hvordan samfunnet ser på historien som blir presentert. Hvis Fjørtofts motivasjoner blir ansett som økonomisk drevet, kan det underminere den historiske betydningen av boken. Folk kan begynne å tvile på om boken er skrevet for å opplyse eller underholde, snarere enn å formidle sannheten om hendelsene.

Samlet sett kan spekulasjoner om pengemotiver i forbindelse med Kjell Fjørtofts arbeid skape komplekse utfordringer for bokens troverdighet, lesernes oppfatning og historiens generelle forståelse. Dette understreker behovet for grundige undersøkelser og en presentasjon av historien som fremmer objektivitet og integritet for å unngå slike potensielle problemer.

For å avverge inntrykket av at boken *Dramaet på Arnøy* kun er motivert av økonomiske hensyn, har Kjell Fjørtoft valgt å implementere sikkerhetstiltak som bidrar til å bevare integriteten til verket. Han understreker at informasjonen han bruker, spesielt fra involverte parter, stammer fra politiforklaringer avlagt i landsvikerarkivet (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Som nevnt tidligere har han også hevdet at han har grundig kryssjekket alle forklaringer for å eliminere eventuell usann informasjon. Fjørtoft poengterer å bruken fotografier levert av familiene til hovedpersonene i saken, og insisterer på at bildene er relevant for å belyse historien. Dette skaper et inntrykk av at hans kildebruk er forankret i troverdige og autentiske kilder. Kjell Fjørtoft avviser sterkt påstander om at boken er et spekulasjonsdrama i penger, og han benekter at han har benyttet opplysninger framkommet under tortur (Henriksen & Halden, 1981, s. 20). Han påpeker at hans arbeid er basert på grundige undersøkelser og at hans mål har vært å skape en riktig fremstilling av de dramatiske krigsdagene på Arnøy. Denne tilnærmingen er ment å understreke at hans hensikt ikke kun er økonomisk, men at han har arbeidet for å formidle en sannferdig og objektiv beretning om hendelsene.

4.1.5 Motiv 5: Ønske om å være banebrytende i historiefaget

Kjell Fjørtoft ble åpenbart drevet av en dyp motivering til å være en pioner og nyskapende kraft innen historiefaget, slik det antydes i hans uttalelser som "det er ikke historikerne som forteller vår historie, men de som sitter slik til at de kan holde historiske dokumenter tilbake" (Hofsø, 1983). Denne visjonen kan ha vært en drivkraft for hans ambisiøse søken etter sannhet og hans vilje til å utfordre etablerte narrative. Som en forsker som var forpliktet til å avdekke skjulte sannheter, kan Fjørtoft ha følt en dyp plikt til å gi stemme til de undertrykte historiene og å kaste lys over de delene av historien som var blitt bevisst forvrent eller forsøkt skjult av makthavere. Hans motivasjon kan derfor ha vært drevet av et ønske om

rettferdighet, sannhet og å gi en stemme til de stemmeløse gjennom å utforske og avdekke skjulte aspekter av historien som kunne ha blitt ignorert eller feilrepresentert av andre.

Denne ambisiøse tilnærmingen gjorde ham til en banemerkenne figur innen historieforskningen, og hans bidrag har bidratt til å forme en mer komplett og nyansert forståelse av historiske hendelser. Fjørtofts arbeid representerte et brudd med den tradisjonelle tilnærmingen til historieforskning, som ofte var preget av elitisme og en tendens til å fremheve visse perspektiver på bekostning av andre. Ved å utfordre etablerte narrative og søke etter nye og alternative perspektiver, bidro Fjørtoft til å åpne opp historiefaget for en bredere og mer inkluderende tilnærming. Gjennom sitt arbeid avslørte Fjørtoft detaljer og hendelser som tidligere hadde blitt oversett eller feilrepresentert i den tradisjonelle historiefortellingen. Han ga stemme til de som hadde blitt undertrykt eller ignorert, og hans forskning bidro til å gi en mer rettferdig og balansert fremstilling av historien. Hans mot til å utfordre makthavere og å avdekke skjulte sannheter gjorde ham til en inspirasjon for andre historikere og forskere, og hans arv lever videre gjennom sitt banebrytende arbeid innen historiefaget.

Kjell Fjørtofts nyskapende tilnærming til historieforskning har ført til betydningsfulle oppdagelser og en mer kompleks forståelse av historiske hendelser. Likevel har denne tilnærmingen også møtt betydelig kritikk og støtt på utfordringer (Davies, 2011, s. 137–139). En av de negative aspektene ved en så dristig tilnærming er den potensielle kontroversen den kan generere, samt motstanden den kan møte fra etablerte historikere og institusjoner. Ved å utfordre tradisjonelle fortellinger og avdekke skjulte sannheter, risikerer forskere som Fjørtoft å møte motstand fra dem som har investert i å opprettholde den eksisterende fortellingen om historien. I tillegg kan en radikal tilnærming til historieforskning bidra til mistillit og skepsis blant deler av befolkningen, spesielt når resultatene utfordrer nasjonale eller kulturelle narrative som er dypt forankret i samfunnet (Davies, 2011, s. 137–139). Dette kan føre til spenninger og konflikter, og noen kan avvise forskningen som kontroversiell eller upålitelig. En annen utfordring er knyttet til tilgangen til kilder og dokumentasjon. Selv om forskere som Fjørtoft kan støte på vanskeligheter med å få tilgang til historiske dokumenter og arkiver, kan det også oppstå spørsmål om påliteligheten og autentisiteten til de tilgjengelige kildene. Rosalyn Ashlyn diskuterer viktigheten av at historieforskning opprettholder en forbindelse mellom begrepet bevis og kunnskapsmål ((Davies, 2011, s. 137–139). Dette blir spesielt problematisk når forskningen baserer seg på informasjon fra ukonvensjonelle kilder eller når det er vanskelig å verifisere opplysningene. En overdrevent radikal tilnærming til

historieforskning kan også føre til ensidige tolkninger og feilaktige konklusjoner. Når forskere er for opptatt av å avdekke skjulte sannheter, kan de overse viktige nyanser og kompleksiteter i historien eller tillegge overdreven vekt på visse hendelser eller aktører på bekostning av andre (Davies, 2011, s. 137–139). Til slutt kan det være utfordrende å formidle komplekse og kontroversielle funn til et bredere publikum. Forskere som Fjørtoft må derfor nøye balansere nøkternhet og objektivitet samtidig som de utfordrer etablerte forestillinger (Davies, 2011, s. 137–139).

4.1.6 Oppsummering av hovedfunn

En rekke faktorer drev Kjell Fjørtoft til å engasjere seg i historien til partisanene. Først og fremst ønsket Fjørtoft å belyse og utforske partisanenes opplevelser og endrede oppfatninger under krigen. Ved å undersøke deres erfaringer i Sovjetunionen, hadde han som mål å vise en mer nyansert forståelse av deres motivasjon for å alliere seg med den sovjetiske siden. Sentralt i denne motivasjonen lå ønsket om å avdekke den ideologiske utviklingen blant partisanene, særlig etter at de hadde blitt konfrontert med realitetene ved det kommunistiske samfunnet i Sovjetunionen. Parallelt med sitt fokus på de norske partisanenes opplevelser i Sovjetunionen, var Kjell Fjørtofts motivasjon også drevet av et ønske om å gi en stemme til disse individene og deres opplevelser som krigsdeltakere. Han ønsket å belyse deres individuelle bidrag til motstandskampen og krigsinnsatsen under andre verdenskrig. Videre utforsket Fjørtoft hvordan partisanene håndterte endrede syn på det kommunistiske samfunnet samt de utfordringene som fulgte med avslutningen av krigen og overgangen til den kalde krigen. Dette perspektivet representerer et klassisk sosialhistorisk syn, hvor historikeren prioriterer hverdagsmenneskets opplevelser og bidrag. Fjørtofts mål kan dermed sies å være å formidle historien «nedenfra», ved å fokusere på vanlige menneskers liv, arbeid og sosiale interaksjoner. Ved å trekke frem disse personlige historiene, understreker Fjørtoft betydningen av det enkelte individets erfaringer og valg, som ofte overses i de mer konvensjonelle historiske framstillingene. Videre var det et mål for Fjørtoft å informere om de interne konfliktene partisanene kunne ha opplevd både under og etter krigen. Dette inkluderte deres navigasjon gjennom endrede politiske relasjoner og manglende forståelse fra det norske samfunnet, noe som kunne føre til en form for bitterhet og tilbaketrekning. I tillegg til disse motivasjonene kan det diskuteres om Fjørtoft hadde et økonomisk motiv for å skrive om partisanene, til tross for hans benektelse av dette. Hans nøye arbeid med å avklare og kryssjekke informasjonen i boken indikerer imidlertid en intensjon om å bevare integriteten i sitt historiske arbeid. Avslutningsvis kan Fjørtofts ønske om å være en banebrytende figur

innen historiefaget ses som en ytterligere motivasjon. Han søkte å avdekke skjulte sannheter og gi stemme til de som tidligere hadde blitt oversett. Dette reflekterte hans ambisiøse søken etter sannhet og vilje til å utfordre etablerte narrativer innen historieforskningen.

Denne analysen av Fjørtofts motivasjon viser en kompleks blanding av ønsket om å utforske nyansene i historien, gi stemme til de glemte, og være en nyskapende kraft innen historieforskningen. Samtidig som Fjørtofts arbeid kan betraktes som et forsøk på å utforske nyansene i historien og gi stemme til de glemte, kan det også være nødvendig å vurdere hans motivasjoner med en viss grad av skepsis. En kritisk gjennomgang av hans arbeid kan gi et bilde av at han hadde ulike baktanker og motivasjoner som ikke utelukkende bare var drevet av et ønske om å avdekke sannheten. For det første kan det hevdes at Fjørtofts ambisjoner om å være en nyskapende kraft innen historieforskningen kan ha ført til en overdreven vilje til å utfordre etablerte narrativer. Dette kan resultere i en tendens til å overdrive eller forvrengte visse fakta eller tolkninger for å fremme hans egne ideer eller teorier. En slik tilnærming kan true integriteten til historiefaget og føre til feilaktige konklusjoner eller misforståelser. Videre kan Fjørtofts ønske om å gi stemme til de glemte bli skyggelagt av hans ambisjoner om personlig anerkjennelse eller akademisk suksess. Ved å fokusere ensidig på å løfte frem visse historier eller perspektiver, kan det hende at han neglisjerer andre viktige stemmer eller overser kritisk vurdering av de historiske kildene. Dette kan føre til en skjevhet i hans arbeid og begrense den objektive fremstillingen av fortiden. Til slutt kan det hevdes at Fjørtofts arbeid med å utforske nyansene i historien kan være motivert av personlige eller politiske agendaer. Hans tolkninger av historiske hendelser eller valget av hvilke historier han velger å fokusere på, kan være påvirket av hans egne ideologiske overbevisninger eller ønsket om å fremme en bestemt agenda. Dette kan resultere i en ensidig fremstilling av historien som ikke tar hensyn til dens kompleksitet eller mangfoldighet.

5 Diskusjon

I min masteroppgave planla jeg å undersøke motivasjonene bak Eriksens og Fjørtofts verk om partisanene. Jeg ønsket å utforske deres tilnærminger, eventuelle forskjeller og likheter i deres motivasjon, samt om Fjørtoft videreførte Eriksens prosjekt eller utfordret noen av hans perspektiver. Når det gjelder hvordan Eriksen og Fjørtoft har påvirket det kollektive minnet om partisanene i Finnmark i etterkant av deres publiseringer, ville analysen inkludere en vurdering av hvordan deres verk har bidratt til å forme offentlige oppfatninger og historiske narrative om partisanbevegelsen. Dette kunne omfatte studier av resepsjonen av deres arbeid blant forskjellige grupper og hvordan det har påvirket diskursen om partisanene i offentligheten.

I analysen av Hans Kristian Eriksens og Kjell Fjørtofts verk om partisanene i Finnmark avslører en dypere gjennomgang av deres motiver og tilnærminger betydelige likheter, men også markante forskjeller i deres historiefortelling. Begge forfatterne demonstrerte en dyp interesse for fenomener knyttet til partisanene, men deres unike bakgrunner og tidspunkt for deres skriving påvirket deres perspektiver og metodiske tilnærminger. Hans Kristian Eriksen, oppvokst i den samme regionen som han skrev om, ble sterkt påvirket av sin personlige tilknytning til Finnmark. Denne nærheten til emnet ga hans arbeid en autentisitet og en følelsesmessig dybde, og hans motivasjon var dypt rotfestet i en følelse av moralsk plikt til å dokumentere og bevare de lokale historiene om motstand og lidelse under krigen. Eriksen og Fjørtoft var begge opptatt av å fortelle historiene til vanlige mennesker, de ofte glemte aktørene i større historiske hendelser. Dette reflekterer en klassisk sosialhistorisk tilnærming hvor fokuset ligger på «historien nedenfra». På den annen side, mens Fjørtoft delte Eriksens interesse for de sosiale aspektene ved partisanenes erfaringer, var hans tilnærming mer rettet mot å utfordre det etablerte narrative. Fjørtoft var særlig opptatt av hvordan etterkrigstidens politiske klima i Norge formet fremstillingen av partisanenes historie. Han søkte å avdekke og rette opp det han anså som historiske feil og misforståelser, ofte fremstilt gjennom en kaldkrigsoptikk som nedtonet eller overså sovjetiske sympatisørers bidrag under krigen.

I vurderingen av om Fjørtoft videreførte Eriksens prosjekt eller utfordret noen av hans perspektiver, fant jeg at Fjørtoft både bygde videre på Eriksens arbeid og utfordret noen av hans perspektiver. Mens han fortsatte å utforske temaer som Eriksen hadde berørt, ga han også nye perspektiver og alternative tolkninger av historiske hendelser og personlige opplevelser. Når det gjelder motivasjon, hadde både Eriksen og Fjørtoft lignende motiver,

inkludert en lidenskap for å utforske komplekse samfunnsfenomener og avdekke skjulte sannheter. Imidlertid kan deres tilnærminger og fokusområder ha variert basert på deres forskjellige faglige bakgrunn og personlige interesser.

5.1 Sammenligning mellom motivene til Eriksen og Fjørtoft

Både Eriksen og Fjørtoft understreker betydningen av det de kaller å avdekke sannheten bak historien om partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. De søker å gå utover det som kan oppfattes som overfladiske eller ensidige fremstillinger av hendelsene, med en ambisjon om å utforske de komplekse nyansene og virkeligheten bak historien. Mens dette er en nobel intensjon, kan det også være nødvendig å ta et kritisk blick på hvordan deres egen forståelse og tolkning av hendelsene kan påvirke resultatene. Begge forfatterne uttrykker en dyp empati og forståelse for de som har blitt oversett eller undertrykt i den tradisjonelle historiefortellingen. som fins i mye historieskriving inspirert av den sosialhistoriske vendingen og fokuset på «historie nedenfra». Mens dette er prisverdig, er det også viktig å være oppmerksom på at deres subjektive følelser og perspektiver kan påvirke måten historien blir presentert på.

I tillegg til å ønske å korrigere historiske feil og urettferdigheter, deler Eriksen og Fjørtoft en felles forståelse av betydningen av å bevare historien for fremtidige generasjoner. De tror begge at en fullstendig forståelse av fortiden er avgjørende for å unngå gjentakelse av tidligere feil og for å forme en bedre fremtid. Mens dette reflekterer en dyp forpliktelse til historisk bevaring, kan det også være rom for debatt om hvordan deres tolkninger kan påvirke fremtidige generasjoners syn på historien. Både Eriksen og Fjørtoft ser på sin forskning og skriving som en måte å bidra til den kollektive læringsprosessen og til å formidle viktige lærepunkter fra historien. De håper at deres arbeid vil inspirere til refleksjon og debatt, og at det vil bidra til å skape en dypere forståelse av samfunnets kompleksitet og historiske kontekst. Mens dette er et verdifullt mål, er det også nødvendig å være åpen for kritikk og ulike tolkninger av historien.

Samlet sett viser analysen av Eriksens og Fjørtofts verk om partisanene at selv om de delte en felles interesse for emnet, opererte de fra forskjellige faglige perspektiver og hadde ulike tilnærminger til sitt arbeid. Mens begge forfatterne ble drevet av en dyp interesse for historie og samfunn, hadde de forskjellige måter å utforske og forstå partisanene på, og deres arbeid reflekterte deres unike perspektiver og tilnærminger til emnet.

Både Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft delte et felles ønske om å bringe fram stemmen til enkeltindividet gjennom sin historieforskning. Begge historikerne var opptatt av å utforske historien fra et «nedenfra» og «nordfra» perspektiv, hvor de individuelle livene, valgene og opplevelsene til menneskene involvert ble satt i fokus. Deres motivasjoner var drevet av ønsket om å gå utover de store, overordnede historiske narrative og istedenfor fokusere på de unike og personlige historiene til de som hadde vært involvert i hendelsene de studerte. Eriksen, med sin personlige tilknytning til regionen og de lokale samfunnene, hadde en dyp forståelse for betydningen av å bringe fram de individuelle stemmene til partisanene i Finnmark. Hans motivasjon var forankret i ønsket om å bevare historien til sitt hjemland og gi anerkjennelse til enkeltpersonene som hadde vært en del av motstandskampen. På samme måte ble Fjørtoft drevet av et ønske om å belyse de individuelle erfaringene til partisanene og utforske hvordan deres handlinger formet historiens gang. Hans fokus på «nedenfra» og «nordfra» perspektivet av historien var et uttrykk for hans engasjement for å gi en stemme til de som tidligere hadde vært oversett eller underrepresentert i den historiske fortellingen. Samlet sett viser sammenligningen av Eriksen og Fjørtofts motivasjoner at begge historikerne hadde et sterkt fokus på «nedenfra» og «nordfra» perspektivet av historien og et ønske om å bære fram stemmen til enkeltindividene. Deres tilnærming til historieforskning bidro til å berike forståelsen av fortiden ved å gi et mer detaljert og nyansert bilde av menneskers liv og erfaringer under krevende historiske hendelser.

5.2 Ulikheter

Mens både Eriksen og Fjørtoft hadde lignende mål om å gi stemme til de glemte og korrigere historiske feil, var deres individuelle motivasjoner likevel tydelig forskjellige. Eriksens sterke personlige tilknytning til regionen, født og oppvokst i Kiberg på Varangerhalvøya, var en drivkraft som drev ham til å grave dypt inn i partisanenes historie. Denne personlige tilknytningen ga ham ikke bare et unikt perspektiv, men også en emosjonell forbindelse til historiene han utforsket. Hans følte moralske plikt til å bevare historien var forankret i denne personlige tilknytningen og en dyp kjærlighet til sitt hjemland. Dette ga en ekstra dimensjon til hans forskning, da den ble drevet av en personlig forpliktelse som gikk utover det rent akademiske.

Eriksens personlige tilknytning til regionen, var mer enn bare geografisk. Det var en følelsesmessig binding til landskapet, menneskene og historiene som formet hans oppvekst. Hans barndomsopplevelser, kulturelle bakgrunn og personlige relasjoner i området gjorde ham til en del av lokalsamfunnet og gav ham et nært forhold til historiene som utspant seg der under andre verdenskrig. Denne dypt forankrede tilknytningen gjorde ikke bare Eriksen til en observatør utenfra, men snarere til en deltaker i den levende historien i Finnmark. Den følte moralske plikten Eriksen bar på for å bevare historien var ikke bare et resultat av akademiske ambisjoner eller intellektuell nysgjerrighet. Det var også et uttrykk for en dyp kjærlighet til sitt hjemland og et ønske om å hedre de som hadde formet regionens historie. Hans forpliktelse gikk utover det akademiske og ble drevet av en indre nødvendighet, næret av en dyp respekt for det lokalsamfunnet han kom fra og en bevissthet om betydningen av å bevare deres historie. Denne personlige forpliktelsen ga hans forskning en ekstra dimensjon av autenticitet og ekthet, da den var drevet av en lidenskap som ikke kunne reduseres til bare intellektuell nysgjerrighet. I motsetning til Fjørtofts fokus på individuelle opplevelser og skiftende oppfatninger, kan en si at Eriksens tilnærming var litt mer helhetlig, med sikte på å fange den bredere samfunnsmessige og politiske konteksten for partisanbevegelsen i Finnmark. Han ønsket å gi en omfattende forståelse av motivasjonene, utfordringene og triumfene til partisanene innenfor rammene av den større norske motstandskampen under andre verdenskrig. Eriksens forskning handlet ikke bare om å gjenfortelle isolerte anekdoter, men om å sette sammen en sammenhengende fortelling som kastet lys over de komplekse dynamikkene i motstandskampen i regionen.

På den annen side hadde Fjørtoft et mer spesifikt mål om å dykke ned i partisanenes individuelle opplevelser og endrede oppfatninger. Han ønsket å forstå hvordan partisanenes syn på verden utviklet seg over tid, spesielt etter deres erfaringer i Sovjetunionen. Denne nysgjerrigheten etter å utforske den menneskelige psyken og de komplekse sosiale dynamikkene bak partisanenes handlinger drev Fjørtoft til å fokusere mer på individuelle historier og psykologiske aspekter ved motstandskampen.

Samtidig som begge delte et ønske om å lære av historien, hadde Fjørtoft en ytterligere motivasjon knyttet til å være en nyskapende kraft innen historieforskningen. Han søkte ikke bare å avdekke historiske fakta, men også å utfordre etablerte narrative og teorier. Hans ønske om å være en pioner innen historieforskningen drev ham til å utforske nye tilnærminger og perspektiver på partisanenes historie, og å presentere disse på en innovativ måte. I tillegg hadde Fjørtoft en særegen interesse i å informere om interne konflikter blant partisanene. Han

ønsket ikke bare å skildre dem som helter, men også å utforske de komplekse politiske og sosiale dynamikkene som påvirket deres handlinger og valg. Dette peker på en mer analytisk tilnærming til historien, der Fjørtoft var interessert i å avdekke de underliggende årsakene til konflikter og endringer blant partisanene. Fjørtofts motivasjon for å være en nyskapende kraft innen historieforskningen peker på en dypt forankret ambisjon om å gå utover det eksisterende historiografiske landskapet. Han ønsket ikke bare å akseptere den etablerte fortellingen om partisanenes historie, men heller å utfordre den og presentere nye perspektiver som kunne kaste lys over tidligere oversette eller undervurderte aspekter ved fenomenet.

Fjørtoft utfordret den etablerte historiefortellingen ved å rette kritiske spørsmål mot statens rolle og intensjoner i å formidle historien om partisanene. Han tok en skeptisk tilnærming til den offisielle narrative om motstandsbevegelsen og valgte å grave dypere for å avdekke det han mente var eventuelle skjevheter eller mangler i den historiske fremstillingen. En av de sentrale måtene Fjørtoft kritiserte den etablerte historiefortellingen var ved å sette spørsmålstegn ved hvorfor visse deler av partisanenes historie ble nedtonet eller til og med undertrykt av myndighetene. Han stilte spørsmål ved om staten bevisst ønsket å skjule visse sider ved partisanenes virksomhet av politiske eller ideologiske grunner, og om den offisielle historien var ensidig i sin fremstilling av motstandsbevegelsen. Fjørtoft utforsket hvordan staten, både under og etter krigen, hadde en interesse av å forme en bestemt fortelling om krigstiden som passet inn i de nasjonale og politiske rammene på den tiden. Dette kunne ha ført til at visse aspekter ved partisanenes aktiviteter, spesielt de som var kontroversielle eller ikke passet inn i den offisielle fortellingen om en samlet nasjonal motstandsbevegelse, ble nedprioritert eller undertrykt. Gjennom å stille disse kritiske spørsmålene, utfordret Fjørtoft den tradisjonelle forestillingen om at den offisielle historien alltid presenterte et objektivt og fullstendig bilde av fortiden. Han mente at det var viktig å være bevisst på hvordan politiske og ideologiske faktorer kunne påvirke historiefortellingen, og at det å avdekke disse skjevhetene var avgjørende for å oppnå en mer rettferdig og nøytral fremstilling av historien. En kan si at på denne måten bidro Fjørtoft til å kaste lys over de komplekse dynamikkene som lå bak den offisielle historiefortellingen om partisanene, og hvordan politiske interesser kunne forme og påvirke måten fortiden ble presentert på. Hans kritikk av den etablerte historiefortellingen kan tenkes å ha bidratt til å åpne opp for en mer mangfoldig og nyansert forståelse av motstandsbevegelsens virkelighet, som ikke bare tok hensyn til de heroiske aspektene ved partisanenes innsats, men også de politiske og sosiale realitetene de sto overfor.

Mens Fjørtofts kritikk av den offisielle historiefortellingen belyser viktige spørsmål omkring politisk påvirkning og skjevheter i historiefortellingen, er det også nødvendig å være kritisk til ideen om en «ekte» historie som blir nedtonet eller til og med undertrykt av myndighetene. Å anta at det eksisterer en enkelt, uforfalsket versjon av historien kan være problematisk, da historiske hendelser ofte er komplekse og flertydige. Å karakterisere den offisielle historien som en bevisst forfalskning av den «ekte» historien kan også over-simplifisere og polarisere debatten, og kan føre til en unyansert fremstilling av historiefortellingen.

Videre kan det å fokusere ensidig på statens rolle i formidlingen av historien føre til at andre viktige aktører og faktorer blir oversett. Mens staten kan ha hatt en betydelig innflytelse på historiefortellingen, er det også viktig å ta hensyn til andre krefter, som for eksempel media, akademia, og kulturelle institusjoner, som alle spiller en rolle i å forme den offentlige oppfatningen av historiske hendelser. I tillegg kan det å avvise den offisielle historiefortellingen som falsk eller forfalsket, uten tilstrekkelig bevis eller dokumentasjon, føre til at alternative historiefortellinger blir feilaktig glorifisert som den «sanne» versjonen av historien. Det er derfor nødvendig å utføre grundig forskning og kritisk analyse for å verifisere påstander om skjevheter eller forfalskninger i historiefortellingen, og å erkjenne at sannheten ofte er kompleks og kan variere avhengig av perspektiv og tolkning. Derfor er det viktig å være bevisst på både den offisielle historiefortellingens begrensninger og potensielle skjevheter, samtidig som man opprettholder en kritisk og nyansert tilnærming til studiet av historie. Dette innebærer å anerkjenne at historiefortellingen er et dynamisk felt som stadig blir formet og omformet av ulike aktører og interesser, og at det å oppnå en fullstendig forståelse av fortiden krever åpenhet for mangfoldet av perspektiver og tolkninger.

6 Avslutning

Gjennom min avhandling har jeg konkludert med at tekstene til Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft representerer en stor forskjell fra de tidligere historiefortellingene som ofte var dominert av statlige og elitebestemte perspektiver. Inspirert av sosialhistoriens fremvekst på 1960-tallet, en retning som vektla «historien nedenfra» og ga økt oppmerksomhet til vanlige folks hverdag og opplevelser, har begge forfatterne bidratt til å forme et mer inkluderende og demokratisk historiebilde. I en tid da historiefaget i Norge i stor grad var fokusert på politiske ledere og militære hendelser, valgte Eriksen og Fjørtoft å vende blikket mot de mindre synlige aktørene i historien, nemlig partisanene i Finnmark. Denne tilnærmingen var banebrytende, særlig i norsk kontekst, hvor fokuset lenge hadde vært på sentrale historiske skikkelser og statsdrevne narrativ er. Ved å adoptere og tilpasse metoder fra sosialhistorien, var de blant de første i Nord-Norge som aktivt flyttet fokus fra de tradisjonelle maktstrukturer til de mer individuelle og personlige historiene til partisanene. Deres arbeid ga nytt liv til de mange glemte eller oversette fortellingene som hadde blitt marginalisert i den offisielle historiefortellingen. Ved å dokumentere og dele partisanenes erfaringer, ikke bare som en gruppe, men også gjennom deres individuelle liv og skjebner, bidro Eriksen og Fjørtoft til å humanisere og gi dybde til vår forståelse av krigens påvirkning på individ og samfunn.

Denne endringen i fokuset fra et ovenfra til nedenfra perspektiv i historieskrivingen har ikke bare beriket det historiske landskapet, men også fremmet en mer nyansert og nøyaktig representasjon av fortiden. Ved å gi stemme til de som tidligere hadde blitt tiet om, åpnet de opp for nye perspektiver på norsk krigshistorie og bidro til en mer helhetlig forståelse av Norges komplekse fortid. Eriksens og Fjørtofts engasjement for å belyse disse marginaliserte historiene ikke bare påvirket det akademiske feltet, men også hvordan offentligheten forstår og vurderer fortidens hendelser. Deres arbeid understreker viktigheten av historisk inkludering og viser hvordan vitenskapelig nysgjerrighet og dedikasjon til sannheten kan føre til betydelige endringer i både akademiske og offentlige diskurser.

Gjennom en kvalitativ nærlesing av tekster fra Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft har jeg dykket ned i deres individuelle og kollektive motivasjoner for å skrive om partisanene i Finnmark under andre verdenskrig. Eriksen, med sine røtter dypt forankret i Varangerhalvøya, ble drevet av en intens personlig tilknytning til området og folket. Hans motivasjon gikk ut over det rent historiske; den var også personlig og etisk. Han følte en moralsk plikt til å dokumentere og formidle historier som ellers kunne risikere å bli glemt eller ignorert, noe

som gjenspeiles i hans grundige og empatisk nærme tilnærming til hver enkelt fortelling. På den annen side, var Fjørtoft motivert av et ønske om å utfordre og revurdere det etablerte narrative som han mente ble farget av etterkrigstidens politiske og ideologiske klima. Hans analyser og skrifter søkte å rette opp det han anså som historiske feilaktigheter og misforståelser, spesielt i fremstillingen av forholdet mellom Norge og Sovjetunionen. Han stilte spørsmål ved den dominante versjonen av historien og fremmet et alternativt syn som fremhevet kompleksitetene og nyansene i partisanenes opplevelser og deres bidrag til motstandskampen.

Samlet sett representerer arbeidet til Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft mer enn bare en historisk redegjørelse av hendelser; det er også en aktiv deltagelse i å forme hvordan disse hendelsene blir forstått og verdsatt i samtiden og for fremtidige generasjoner. Deres bidrag til historiefaget og den offentlige diskursen understreker den transformative kraften av historisk forskning og formidling. Det er ikke bare en dokumentasjon av fortiden, men også en mulighet til å helbrede og informere nåtiden. Til tross for deres forskjellige tilnærminger, delte Eriksen og Fjørtoft et felles mål om å belyse sannheten om en ofte misforstått og oversett del av norsk historie. Deres arbeider demonstrerer kraften i historiefortelling og dens potensiale til å forme og endre kollektive minner og identiteter. Gjennom sine bøker og offentlige engasjementer har de ikke bare påvirket den akademiske diskursen, men også offentlig politikk og anerkjennelsen av historiske realiteter.

Ved å reflektere over deres bidrag gjennom en analytisk linse, anerkjenner denne avhandlingen viktigheten av en kritisk tilnærming til historiske kilder og narrativ. Dette arbeidet understreker behovet for kontinuerlig oppmerksomhet rundt hvordan historier formidles og mottas i et samfunnsmessig perspektiv. Det fremhever også betydningen av å utfordre og revurdere etablerte sannheter for å oppnå en mer omfattende og rettferdig historisk forståelse. Ved å innføre en sosialhistorisk vending i sine verker, fremmet Hans Kristian Eriksen og Kjell Fjørtoft et perspektiv som betonte historien «nedenfra» og «nordfra». Dette tilnærmingen vektla opplevelser og stemmer fra vanlige folk, spesielt de fra Nord-Norge. Gjennom deres pionerarbeid i å bringe de glemte stemmene til partisanene frem i lyset, illustrerer de hvordan historikere kan spille en avgjørende rolle i nasjonal forsoning og forståelse. Deres innsatser har bidratt til å forme samfunnets kollektive minne og har langvarige effekter på hvordan vi forstår vår fortid. Ved å løfte frem historier som tidligere har blitt undertrykt eller ignorert, åpner Eriksen og Fjørtofts arbeid for en rikere og mer inkluderende forståelse av Norges historiske landskap.

Referanseliste

Andresen, A., Rosland, S., Ryymin, T., & Skålevåg, S. A. (2015). Å gripe fortida (2. utg.). Det Norske Samlaget.

Assmann, A., & Shortt, L. (Red.). (2012). Memory and Political Change. Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9780230354241>

Bones, S. (Red.). (2022). Andre verdenskrig i Nord. Kampen om frihet (1. utg.). Orkana Forlag as.

Dagnall, N., & Drinkwater, K. (2018, februar 15). Two cognitive psychologists explain the mystery of the «Mandela effect». The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/science/mandela-effect-false-memories-explain-science-time-travel-parallel-universe-matrix-a8206746.html>

Davies, I. (Red.). (2011). Understanding historical evidence: Teaching and learning challenges. I Debates in history teaching (1st ed). Routledge.

Eriksen, H. F. (1969). Partisaner i Finnmark. Tiden. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007041601078

Eriksen, H. K. (1972). Partisanenes død. I Norbok (1. utg.). Tiden. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007071904052

Fjørtoft, K. (1981). Dramaet på Arnøy (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Grepstad, O. (2023). Hans Kristian Eriksen. I Store norske leksikon. https://snl.no/Hans_Kristian_Eriksen

Henriksen, H., & Halden, H. (1981, november 13). Boka om Arnøy-tragedien vekker storm på Skjervøy: «Burde aldri vært skrevet». Nordlys.

Hofsø, B. H. (1983, september 18). Kjell Fjørtoft venter bråk med nye avsløringer «Bruker fullt navn på alle i ny bok om krigen i Nord». Nordlys.

Huitfeldt, T. (1997). De norske partisanene i Finnmark—I skyggen av den kalde krigen (1. utg.). Institutt for forsvarsstudier.

Kristoffersen, I. (2023). Kjell Fjørtoft. I Store norske leksikon. https://snl.no/Kjell_Fj%C3%B8rtoft

Markussen, H., & Altmann, G. (1981, august 22). Dramaet på Arnøy – den ukjente partisankrigen i Norge. Lofotposten.

Markussen, J. A. (2020). Krigshistoriens livsløp. UIT Norges arktiske universitet.

Melve, L., & Ryymin, T. (2018). Historikerens Arbeidsmåter (1. utg.). Universitetsforlaget. Nationen. (1969). https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_nationen_null_null_19691015_52_239_1

Pettersen, V. L. (2010, mai 15). Kjell Fjørtoft er død. NRK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/kjell-fjortoft-er-dod-1.7125159>

Porsgrunns Dagblad. (1983, september 27). Kjell Fjørtoft med Lille-Moskva- Den glemte krigen: Porsgrunns Dagblad.

Rana Blad. (1969, oktober 15). Spionasje-mistanke mot partisaner fra Finnmark. Rana Blad.

Skotnes, Y. (1983, oktober 14). Ble Kongehuset lurt? Finnmarken.

Solvang, G. P., Øystein. (2014, juni 14). - Han var en av de viktigste i sin generasjon. Nordlys. <https://www.nordlys.no/1-79-7410652>

Telemark Arbeiderblad. (1969, oktober 15). Kollektiv spionmistanke mot partisaner fra krigs-finnmark. Telemark Arbeiderblad.

Ødegaard, O. (1969, oktober 25). En død mann taler ikke! Fremover.

